

Pohjoinen reitti

Pohjois-Suomen huumerikostorjunnan tilannekuva

Juha-Pekka Karkkola

11/2021

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Pohjoinen reitti; Pohjois-Suomen huumerikostorjunnan tilannekuva

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: ylikomisario Ossi Kaario ja ylikomisario Joni Tonteri

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tutkimuksessa selvitettiin huumerikostorjunnan tilannekuvaa Pohjois-Suomessa teemahaastattelujen avulla. Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä neljä tutkinnanjohtajaa Oulun ja Lapin poliisilaitoksesta, Keskusrikospoliisista ja Tullista. Tutkimus rajattiin koskemaan kansainvälistä rajat ylittävää huumausainerikollisuutta. Tutkimuksessa tutkittiin koronapandemian vaikutuksia huumerikostorjuntaan, kansainvälisen yhteistyön toimivuutta erityisesti Ruotsin kanssa sekä kansainvälisessä yhteistyössä käytettävien sopimusten mahdollisia eroavaisuuksia poliisin ja Tullin välillä.

Tutkimuksessa selvisi, että koronapandemialla on ollut hyvin vähän vaikutusta huumausainerikollisuuteen Pohjois-Suomen alueella. Sekä aloitettujen esitutkintojen että takavarikoitujen huumausaineiden määrät ovat pysyneet entisellä tasolla. Pandemiaa suurempi vaikutus huumausaineiden saatavuuteen on ollut Yhdysvaltojen liittovaltion poliisin, FBI:n, johtamalla kansainvälisellä yhteisoperaatiolla. Operaatiossa takavarikoitiin huomattavia määriä huumausaineita ja otettiin kiinni lukuisia henkilöitä myös Pohjois-Suomessa. Operaation seurauksena huumausaineiden saatavuus laski ja katukauppahinnat nousivat hetken ajaksi.

Kansainvälinen yhteistyö Ruotsin kanssa on Pohjois-Suomessa yleistä ja se koetaan toimivaksi tutkimuksen perusteella. Toimiva yhteistyö perustuu tutkimuksen perusteella voimakkaasti kahdenvälisiin henkilösuhteisiin ja on tästä syystä altis poistumille.

Poliisin ja Tullin kansainvälisessä yhteistyössä käytettävien sopimusten välillä merkittävin löydös tutkimuksen perusteella on se, ettei poliisi sovelle Napoli II -yleissopimusta Pohjois-Suomessa, vaikka lainsäädännöllisesti poliisi on toimivaltainen viranomainen soveltamaan yleissopimusta.

Sivumäärä: 37

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 11/2021

Avainsanat: kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelut, huumausainerikollisuus, tilannekuva, kansainvälinen rikollisuus, kansainvälinen yhteistyö

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusraportin rakenne	2
2 TIETOPERUSTAN ESITTELY	2
2.1 Huumausainetilanne Suomessa	2
2.2 Tietoverkot huumausainerikollisuudessa	4
2.3 Huumerikostorjunnan keskeiset kansainväliset sopimukset	5
2.3.1 Kansainvälinen oikeusapu ja eurooppalainen tutkintamääräys	6
2.3.2 Yhteiset tutkintaryhmät	7
2.3.3 Napoli II yleissopimus	7
2.4 Nykytilanne ja lähitulevaisuus Pohjois-Suomessa	9
3 MENETELMÄT	9
3.1 Aihealueen rajaus	9
3.2 Tutkimuskysymykset	10
3.3 Aiemmat tutkimukset aiheesta	11
3.4 Haastattelujen toteuttaminen	12
3.5 Tiedonkeruumenetelmä	13
3.6 Tutkimuksen eettisyys	15
3.7 Tutkimuksen luotettavuus	15
3.8 Tietoturva ja tietosuoja	16
4 TULOKSET	17
4.1 Koronan vaikutukset huumausainerikollisuuteen	17
4.2 Operaatio Trojan Shield / Greenlight	18
4.3 Verkossa tapahtuva huumausainekauppa	18
4.4 Huumausainetilanne Pohjois-Suomessa 2021	19
4.5 Kansainvälinen yhteistyö	20
4.6 Kansainväliset sopimukset ja määräykset	21
5 POHDINTA	22
5.1 Tilannekuva	22
5.2 Yhteistyö	29
5.3 Jatkotutkimusehdotukset	31
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	32
LÄHTEET	34
LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on laadullisen haastattelututkimuksen avulla selvittää Pohjois-Suomen huumerikostorjunnan nykytilannetta ja tilannekuvaa erityisesti kansainvälisen huumausainerikollisuuden ja johtamisen näkökulmasta. Ohjaajina tutkimuksessani toimivat ylikomisario Ossi Kaario ja ylikomisario Joni Tonteri.

Pohjois-Suomen alueella huumerikostorjuntaa tekeviä esitutkintaviranomaisia ovat Oulun ja Lapin poliisilaitos, Keskusrikospoliisin alueyksiköt Oulussa ja Rovaniemellä sekä Tullin toimipaikkaosastot Oulussa ja Torniossa. Tutkimushaastattelut kohdistetaan eliittiotannan perusteella neljään tutkinnanjohtajaan, joiden vastuualueena on kansainvälinen huumerikostorjunta. Tutkimuksessa haastatellaan yksi edustaja jokaisesta neljästä virastosta.

Pohjois-Suomen taajamien väliset pitkät etäisyydet tekevät pohjoisen kautta tapahtuvasta salakuljetuksesta houkuttelevan reitin. Tornio rajanylityspaikkana on liikennemääriltään Suomen merkittävimpiä maarajanylityspaikkoja. Käytän Suomen läntisen maarajan yli tapahtuvasta huumausaineiden salakuljetuksesta tässä opinnäytetyössä yleisnimitystä pohjoinen reitti.

Huumausaineiden salakuljetus on perinteisintä järjestäytynyttä rikollisuutta, jossa on monen eri tason toimijoita. Viranomaistoiminta huumausainerikollisuuden paljastamiseksi vaatii valtakunnan rajat ylittävää yhteistyötä. Lisäksi huumausaineorganisaatioiden paljastaminen kotimaassa vaatii maan sisäistä yhteistyötä eri viranomaisten kesken. Huumausainerikollisuus kehittyy ja muuttuu koko ajan muun yhteiskunnan mukana. Perinteisten huumausaineiden välitys- ja salakuljetustapojen rinnalle on syntynyt teknologian kehityksen myötä uusia keinoja ja väyliä huumausaineiden levittämiseksi. Huumausainerikollisuuden uusiin toimintatapoihin reagoinnissa on keskeistä viranomaisten välisen tiedonkulun jatkuva kehittäminen.

Kansainvälisen viranomaisyhteistyön voimasta saatiin hyvä osoitus tänä kesänä, kun Yhdysvaltojen liittovaltion poliisin FBI:n, johdolla tehtiin maailmanlaajuinen viranomaisisku järjestäytyneeseen rikollisuuteen. FBI antoi operaatiolle nimen Trojan Shield. Suomessa operaatiosta on käytetty nimitystä Greenlight. Operaation vaikutuksia huumausainerikollisuuteen Pohjois-Suomessa käsitellään tutkimuksen tuloksissa sekä pohdinnassa.

Pohjois-Suomessa on pitkät perinteet tiivistä yhteistyön kulttuurista viranomaistoiminnassa, erityisesti huumerikostorjunnassa. Vaikka tilanne on mielestäni hyvä, haluan tutkia laadullisen haastat-

telututkimuksen keinoin nykytilannetta laajemmin sekä etsiä mahdollisia kehityskohteita. Päälystökoulutukseeni kuuluvan AMK-muuntokoulutuksen opinnäytetyö tarjoaa tämän selvitystyön tekemiseen loistavat puitteet. Tietojeni mukaan vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty.

1.1 Tutkimusraportin rakenne

Tutkimusraporttini ensimmäinen luku on johdanto, jossa kuvataan tutkimuksen aihe, ajankohtaisuus ja rakenne lyhyesti. Toisessa luvussa käydään läpi tutkimuksen teoreettinen viitekehys, joka koostuu huumerikostorjunnan tilannekatsauksista Suomessa ja Euroopan Unionin alueella, huumerikostorjunnan keskeisistä kansainvälisistä sopimuksista sekä lisäksi toisessa luvussa luodaan lyhyt katsaus Pohjois-Suomen huumerikostorjunnan nykytilaan.

Tutkimuksen kolmas luku käsittelee tutkimuksessa käytettyä tutkimusmenetelmää, tutkimuskysymyksiä, aiempaa tutkimusta aihealueesta sekä tiedonkeruumenetelmää. Neljäs luku koostuu tutkimushaastattelussa saadun materiaalin esittelystä tutkimustulosten muodossa. Luku on jaettu vastausten perusteella kuuteen lukuun tulosten esittämisen selventämiseksi. Viidennessä luvussa tutkimustuloksia verrataan teoreettiseen viitekehykseen, jonka pohjalta tehdään analyysia ja pohdintaa tutkimusaineistosta. Lisäksi viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen ohessa esille nousseet jatkotutkimusehdotukset. Viimeisessä, kuudennessa luvussa, tehdään tutkimusaineiston keskeisistä löydöksistä johtopäätöksiä peilattuina alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin. Liitteenä tutkimusraportissa on teemahaastattelun runko (liite 1).

Tutkimus keskittyy kansainväliseen valtiorajat ylittävään huumausainerikollisuuteen ja siihen liittyviin kansainvälisiin sopimuksiin. Tutkimuksen aihealueen rajauksesta tarkemmin luvussa 3.1.

2 TIETOPERUSTAN ESITTELY

Luvussa käsitellään tutkimusaiheen ajankohtaisuutta sekä tutkimusalueen rajausta. Lisäksi tässä osiossa käydään läpi tutkimuksen teoreettista viitekehystä keskeisten kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön kautta. Laajemman teoriaperustan saamiseksi tutkimuslähteinä on käytetty sekä suomalaisia että eurooppalaisia huumausaineisiin ja huumausainerikollisuuteen liittyviä raportteja.

2.1 Huumausainetilanne Suomessa

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi huumerikostorjunnan tilannekuvan päivittämisen Pohjois-Suomen alueelta. Huumausainerikostorjunnan tehtäväkenttä on viime vuosina ollut jatkuvassa muutoksessa, johon ovat vaikuttaneet muun muassa Suomen kansainvälistyminen sekä laaja teknologian kehittyminen. Tämä tutkimus tarjoaa mahdollisuuden kuulla asiantuntijoiden ääntä ja kokemuksia kansainvälisen huumausainerikostorjunnan tilanteesta Pohjois-Suomessa.

Vuoden 2020 lopussa tilastoitujen huumausainerikosten kokonaismäärä jatkoi kasvuaan seitsemättä vuotta peräkkäin (KRP 2021). Yksi merkittävimmistä huumausaineiden salakuljetusreiteistä Suomeen on läntinen maaraja pohjoisessa (Leskinen 2020, 105). Tilastoitu huumausainerikollisuus ja huumausainerikoksista tuomittujen henkilöiden määrät ovat kasvaneet viime vuosina. Huumausaineiden maahantuontiin liittyvät vahvat kansainväliset kytkennät ja laitton huumausainekauppa onkin edelleen johtavassa asemassa järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden toiminnassa Euroopan Unionin alueella (Europol 2021b, 12).

Kansainväliset huumausainemarkkinat sopeutuivat korona-pandemian vaikutuksiin nopeasti. Matkustusrajoituksilla ja rajojen sulkemisella ei ollut pitkäaikaisia vaikutuksia huumausainekauppaan. Globaali huumausainekauppa reagoi muutoksiin muuttamalla salakuljetusreittejä ja -menetelmiä. Siirryttiin ihmiskuriirien käytöstä rahtikonteissa ja kuriirilikenteessä tapahtuvaan salakuljetustoimintaan. Rajoitustoimenpiteiden alkuvaiheessa huumausaineiden saatavuus hetkellisesti vaikeutui, mutta toiminta kanavoitui digitaaliseen suuntaan. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 10.)

Erityisesti kansainvälistyminen on vaikuttanut huumausainerikollisuuteen. Varsinkin suurissa huumausainerikoskokonaisuuksissa toiminta on ammattimaista ja järjestäytyntä. Vaikka Suomi ei syrjäisen sijaintinsa ja pienen populaationsa vuoksi ole globaalin huumekaupan tärkeimpiä kohteita, huumausaineiden takavarikot ovat kuitenkin kasvaneet viime vuosina koko ajan. (Leskinen 2020, 125.) Korona-pandemian ei ole havaittu aiheuttaneen merkittäviä muutoksia huumausaineiden saatavuudessa tai katukauppahinnoissa Suomessa (Leskinen 2020 127).

Suomessa pääasiallisesti esiintyviä huumausaineita ovat kannabistuotteet, amfetamiini, ekstaasi ja muut synteettiset huumausaineet, buprenorfiini (Subutex®), sekä runsas määrä erilaisia muita lääkevalmisteita. Kokaiini on yleistynyt viime aikoina ja ainetta on takavarikoitu Suomessa aiempaa enemmän viimeisen 10 vuoden aikana. Heroiinia Suomessa esiintyy edelleen hyvin vähän. (Leskinen 2020 125–126.)

Huumausaineita tuodaan Suomeen sekä maa-, meri- että ilmaitse. Maateitse salakuljetettaessa käytetään yleensä erilaisia ajoneuvoja, tai vaihtoehtoisesti salakuljetus tapahtuu kehonsisäisesti, vaatteisiin tai matkatavaroihin kätkeytyä. Vesireittejä käytettäessä huumausaineita salakuljetetaan rahtilaivoissa sekä muunlaisissa aluksissa. Kaupallisessa lentomatkustamisessa salakuljetusten määrä on vähentynyt turvatoimien tiukennettua. Suuremmat salakuljetuserät tulevat ilmaitse maahan yleensä lentorahdin mukana. (Leskinen 2020 132.)

Pääosa Suomessa olevasta amfetamiinista ja ekstaasista tulee Länsi-Euroopasta, josta se salakuljetetaan Suomeen joko Viron tai Ruotsin kautta. Amfetamiinin ja ekstaasin salakuljetus on laajamittaista ja määrältään suurta. Hasista tuodaan Marokosta, Espanjan, Alankomaiden tai Saksan

kautta ja se salakuljetetaan Suomeen Ruotsin tai Baltian maiden kautta. (Leskinen 2020 132.) Kannabiksen, eli marihuanan ja hasiksen, käyttö on edelleen suosittua Euroopassa ja se on yleisin huumausaine Euroopassa. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus, EMCDDA, on esittänyt huolensa kannabiksen lisääntyneen THC-pitoisuuden vuoksi. Pitoisuuden kasvun nähdään aiheuttavan terveyshuolia tulevaisuudessa. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 16.) Subutexia salakuljetetaan Ranskasta Saksaan ja Ruotsiin ja sieltä edelleen laiva- ja maantieliikenteessä Suomeen. Subutexia salakuljetetaan myös Tallinna–Helsinki-laivaliikenteessä. (Leskinen 2020, 140.) Kokaiinia salakuljetetaan Etelä-Amerikasta ja pääosa kokaiinista on tähän saakka salakuljetettu kehonsisäisesti kiinnijäämisriskin pienentämiseksi. (Leskinen 2020, 134). Europolin mukaan Euroopan mittakaavassa kokaiinin salakuljetus on kuitenkin kasvanut ennennäkemättömän suureksi (Europol 2021b, 12). Kokaiini on Euroopan toiseksi käytetyin huumausaine kannabiksen jälkeen. Vuonna 2019 kokaiinia takavarikoitiin Euroopan Unionin ennätysellisen suuri kokonaismäärä, 213 tonnia. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 18.)

2.2 Tietoverkot huumausainerikollisuudessa

Erilaisista tietoverkoista on tullut keskeinen toimintaympäristö huumausainerikollisuudelle. Tietoverkkojen avulla huumausainemarkkinat kansainvälistyvät nopeasti. Verkkoympäristössä tapahtuvassa huumausainekaupassa toimii sekä nuoria, joilla ei ole rikollista entisyyttä, että järjestäytyneitä rikollisorganisaatioita, jotka ovat ammattimaisia. Tietoverkot ovat pirstaloineet perinteistä käsitystä huumausainekaupasta. (Leskinen 2020 134–135.) Suomessa tietoverkoissa tapahtuva huumausainekauppa on kasvanut aiemmasta vähittäiskaupasta tukkumyynnin suuntaan (Leskinen 2020, 135).

Huumausaineiden valmistukseen ja salakuljettamiseen liittyy jatkuva kehittyminen ja teknologiaa käytetään laajasti hyödyksi huumausaineiden valmistuksessa, salakuljetuksessa ja levittämisessä. Erilaiset salatut sovellukset, palvelut ja laitteet ovat pääasiallisia viestintävälineitä huumausainerikollisuudessa. Yhteydenpito pyritään pitämään salattuna ja tehokkaana, jolloin huumausaine-erät pystytään levittämään nopeasti. (Leskinen, 2020 99.)

Yhdysvaltojen liittovaltion poliisi, FBI, julkaisi 8.6.2021 tiedotteen operaatiosta, jota se kutsui nimellä Trojan Shield / Greenlight. FBI oli yhteistyössä Yhdysvaltojen huumeepoliisin, Australian poliisin, Europolin sekä lukuisten muiden poliisiviranomaisten kanssa luonut peiteoperaation, jossa paljastui ennennäkemättömän laajasti huumausaine- ja muita rikoksia eri puolilla maapalloa. Peiteoperaatiossa FBI loi oman salatun puhelinjärjestelmänsä, jonka yli 12 000 laitetta päätyivät käyttämään rikollisorganisaatiot maailmanlaajuisesti. (Federal Bureau of Investigation 2021, luettu 10.9.2021.)

Europol julkaisi oman tiedotteensa 8.6.2021 operaatio Trojan Shieldistä. Europolin mukaan vuodesta 2019 lähtien viranomaiset olivat luoneet ja hallinneet salattua viestintäjärjestelmää, nimeltään Anom. Järjestelmää oli käyttänyt yli 300 rikollisorganisaatiota yli sadassa eri valtiossa. Europol kertoi myös operaatioon liittyneistä kiinnitoista ja takavarikoista. Operaatiossa tehtiin viranomaistoi-
menpiteitä 16 eri maassa Euroopassa. Operaatioon liittyen tehtiin yli 700 kotietsintää ja yli 800 henkilöä pidätettiin. Takavarikoidut huumausainemäärät olivat yli kahdeksan (8) tonnia kokaiinia, yli 22 tonnia kannabistuotteita, kaksi (2) tonnia synteettisiä huumausaineita sekä kuusi (6) tonnia synteettisten huumausaineiden lähtöaineita. Tämän lisäksi takavarikoitiin 250 ampuma-asetta, 55 luksusajoneuvoa sekä yli 48 miljoonan dollarin arvosta käteistä eri valuutoissa ja kryptovaluutoissa. (Europol 2021a, luettu 10.9.2021.)

Myös Suomi osallistui kansainväliseen viranomaisoperaatioon ja Suomen osalta operaatio kohdistui erityisesti järjestäytyneeseen- sekä huumausainerikollisuuteen. Suomessa takavarikoitiin yli 500 kiloa erilaisia huumausaineita, kymmeniä aseita sekä satoja tuhansia euroja käteistä rahaa. FBI luovutti Suomen viranomaisille tietoja, joiden avulla pystyttiin ohjaamaan paljastavaa rikostutkintaa ja aloittamaan useita esitutkintoja. Suomessa operaatioon osallistui viranomaisia eri poliisilaitoksista, Keskusrikospoliisista sekä Tullista. (Poliisi 2021, luettu 10.9.2021.)

Suomalaisista lainvalvontaviranomaisista erityisesti Tulli on panostanut tietoverkoissa tapahtuvan huumausainekaupan torjuntaan. Tulli on kahdella erillisellä operaatiolla onnistunut sulkemaan kaksi merkittävää huumausaineiden ja muiden laittomien tuotteiden verkkokauppa-alustaa. Joulukuussa 2020 Tulli tiedotti takavarikoineensa Sipulimarket-verkkopalvelimen sisällön osana esitutkintaa. Sipulimarket-kauppapaikan kautta oli myyty huumausaineita ja muita laittomia tuotteita. Sipulimarket oli ainoa suomenkielinen Tor-verkossa toiminut laittomasti huumausaineita myynyt kauppapaikka sen jälkeen, kun Silkkitie-kauppapaikka suljettiin Tullin toimesta vuonna 2019. (Tulli 2021, luettu 10.9.2021.) Tullin tekemää iskua Silkkitie-kauppapaikkaan voidaan pitää merkittävänä. Huumausainerikollisuuden tilastollista kasvua Suomessa on osin selitetty juuri Silkkitie-kauppapaikkaan kohdistuneen viranomaisoperaation seurauksena avatuista rikostutkinnoista (Leskinen 2020, 97–98).

2.3 Huumerikostorjunnan keskeiset kansainväliset sopimukset

Euroopassa oikeudellinen yhteistyö on alkanut siviiliasioista ja vasta myöhemmin kuvaan ovat tulleet rikosprosessiin liittyvät asiat, johon kuuluu muun muassa rikostutkintaa koskeva yhteistyö. Poliisialan yhteistoiminta on pitkälti tapahtunut ministeri- ja virkamieskokousten ja -konferenssien yhteydessä sekä Pohjoismaiden välisenä melko vapaana kahdenvälisenä kanssakäyntinä ja valtiollisen lainsäädännön puitteissa annetun virka-avun muodossa. Turvallisuusalan viranomaisten välistä yhteistyötä Euroopassa on viime aikoina edistetty merkittävästi valtioiden välisin yleissopimuksin toteutetuilla järjestelyillä. Syynä tähän on ollut kansainvälisen ja organisoituneen rikollisuuden

kasvu maailmanlaajuisesti. Huumausainerikollisuus on eräs perinteisimmistä kansainvälisen ja organisoituneen rikollisuuden muodoista. (Fredman ym. 2020, 46–47.)

Valtioiden suvereniteetti eli itsemääräämisoikeus pitää sisällään perinteisesti periaatteen siitä, että jokainen valtio hoitaa oikeus- ja sisäasiat omalla alueellaan itsenäisesti. Muiden valtioiden viranomaisilla ei ole toimivaltaa suorittaa esimerkiksi esitutkintaa tai käyttää pakkokeinoja toisen valtion alueella. Jo 1800-luvun lopussa havaittiin tarpeelliseksi tehdä valtioiden välisiä sopimuksia kansainvälisen rikollisuuden vastustamiseksi. Nykyaikana on voimassa lukuisia monenkeskisiä yleissopimuksia, jotka on solmittu Yhdistyneiden Kansakuntien, Euroopan neuvoston ja Euroopan Unionin aloitteesta. (Fredman ym. 2020, 213.) Seuraavaksi tutkimusraportissa käydään läpi huumerikostorjunnan keskeisimpien kansainvälisten sopimusten pääpiirteitä.

2.3.1 Kansainvälinen oikeusapu ja eurooppalainen tutkintamääräys

Kansainvälisellä oikeusavulla tarkoitetaan yleensä jo tapahtuneen rikoksen esitutkintaan liittyviä pyyntöjä. Oikeusapupyynnöllä siis pyydetään lähtökohtaisesti myöhempää oikeusprosessia varten esitutkintaan liitettävää todistusaineistoa. Kansainvälisellä virka-avulla tarkoitetaan yleensä muuta esitutkintaa edistävää tietojen vaihtoa. Virka-apua voidaan pyytää esimerkiksi henkilön haastamiseen liittyvissä asioissa. Eurooppalaista tutkintamääräystä puolestaan käytetään nimenomaisesti todisteiden hankintaan rikosasiassa määräyksellä ja sen mukaisesti jäsenvaltioiden on pantava täytäntöön toisessa jäsenvaltiossa annettu tutkintamääräys. (Poliisihallitus 2018, 1.)

Oikeusapua pyydetessä ja annettaessa tärkeimmät sovellettaviksi tulevat kansalliset säännökset ovat laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa (4/1994) sekä asetus kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa (13/1994). Tietojen luovuttamista poliisin rekistereistä säätelee laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019). Eurooppalaisen tutkintamääräyksen (2014/41/EU) mukaista tutkintamääräystä annettaessa ja vastaanotettaessa sovellettavaksi tulee laki rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta (430/2017), joka tuli voimaan 3.7.2017. (Poliisihallitus 2018, 1–2.)

Oikeusapumenettelyä koskevassa EN-oikeusapusopimuksen 15 artiklassa mainitaan toimivaltaina viranomaisina oikeusapumenettelyssä oikeusministeriö ja muut oikeusviranomaiset. Suomi on oikeusapusopimuksen ratifioinnin yhteydessä antanut yleissopimuksen 24 artiklan mukaisen selvityksen siitä, ketkä ovat yleissopimuksessa tarkoitettuja oikeusviranomaisia Suomessa. Näitä ovat oikeusministeriö, eri oikeusasteet Suomessa, syyttäjät sekä toimiessaan esitutkintalain mukaisina esitutkintaviranomaisina poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen virkamiehet. (Fredman ym. 2020, 229–230.) Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasiassa 5.1 §:n (4/1994) mukaan oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voivat tehdä oikeusministeriö, tuomioistuimet, syyttäjä ja esitutkintaviranomainen (Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa, 1994).

Eurooppalainen tutkintamääräys annetaan vakiolomakkeella. Tutkintamääräyksen täyttämiseen löytyvät tarkemmat ohjeet kansainvälisten oikeus- ja virka-apuasioiden käsikirjasta (Poliisihallitus 2018, 9). Tutkintamääräyksen antaa pidättämiseen oikeutettu virkamies, jolla on tutkinnanjohtajan oikeudet. Tällöin syyttäjä vahvistaa tutkintamääräyksen. Tutkintamääräyksen Suomessa voivat antaa myös syyttäjä, käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus. (HE 29/2017, 10.)

2.3.2 Yhteiset tutkintaryhmät

Suomen sisäinen esitutkinta yksittäisessä asiassa on mahdollista järjestää siten, että sovitaan tietty rikos tai rikossarja tutkittavaksi yhteisessä tutkintaryhmässä. Tutkintaryhmään voidaan määrätä virkamiehiä kahdesta tai useammasta yksiköstä, jotka voivat olla poliisista, tullista tai rajavartiolaitoksesta. Yhteiselle tutkintaryhmälle on määrättävä virkamies tutkinnanjohtajaksi. (Fredman ym. 2020, 238.)

Kansainvälisistä yhteisistä tutkintaryhmistä säädetään EU-oikeusapusopimuksessa sekä laissa yhteisistä tutkintaryhmistä (1313/2002). EU-oikeusapusopimuksen 13 artikla sisältää sopimusmääräyksiä yhteisistä tutkintaryhmistä ja EU:n neuvosto on tehnyt vuonna 2002 tällaisia tutkintaryhmiä koskevan puitepäättöksen (EGT L 162, 20.6.2002). Kyseisen puitepäättöksen toteuttamiseksi Suomessa on säädetty laki yhteisistä tutkintaryhmistä (1313/2002). Lain soveltamisalaa ei ole rajoitettu ainoastaan EU:n alueella, vaan yhteinen tutkintaryhmä voidaan perustaa myös muun valtion toimivaltaisen viranomaisen kanssa. Yhteinen tutkintaryhmä perustetaan lain 1 §:n mukaan siten, että kahden tai useamman valtion toimivaltaiset esitutkintaviranomaiset sopivat yhteisen tutkintaryhmän perustamisesta rikoksen esitutkinnan suorittamiseksi. Ennen sopimuksen tekemistä toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava aikeesta perustaa yhteinen tutkintaryhmä toimivaltaiselle syyttäjälle. (Fredman ym. 2020, 239.)

2.3.3 Napoli II yleissopimus

Napoli II -sopimus on yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä. Se kattaa kansallisten viranomaisten keskinäisten avunannon ja yhteistyön tiettyjen Euroopan Unionin tullilainsäädäntöön ja kansallisiin tullilainsäädäntöihin kohdistuvien rikkomusten estämisessä, tutkimisessa ja syytetoimissa. Yleissopimusta sovelletaan kansallisiin tullilainsäädäntöihin, jotka koskevat muun muassa huumausainerikoksia. Tulliviranomaisten välistä keskinäistä avunantoa annetaan pyynnöstä, jotka tehdään periaatteessa kirjallisesti. Kiireellisissä tapauksissa pyyntö voidaan tehdä suullisesti, mutta se on viipymättä vahvistettava kirjallisesti. Napoli II yleissopimusta on sovellettu 23.6.2009 lähtien. (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä, luettu 19.9.2021.)

Napoli II yleissopimuksen neljännessä luvussa määrätään yhteistyön erityismuodoista, joiden avulla paljastetaan ja tutkitaan tullirikoksia ja ryhdytään niitä koskeviin syytetoimiin. Yhteistyön erityismuotoja ovat rajojen yli ulottuva välitön takaa-ajo, rajojen yli tapahtuva valvonta, valvottu läpilasku, peitetutkinta sekä yhteisten erityistutkintaryhmien käyttö. Sopimuksen 19 artiklassa määrätään yhteistyön erityismuotoja koskevista yleisistä periaatteista. Artiklan toisessa kohdassa kerrotaan, että luvussa kuvatut yhteistyön erityismuodot tulevat kyseeseen ainoastaan, kun on kyse rikoksista, jotka koskevat joko laitonta huumausaineiden ja eräiden muiden kiellettyjen tavaroiden tai lähtöaineiden eli huumausaineiden laittomaan valmistamiseen tarkoitettujen aineiden kauppaa. Edellä kuvatun perusteella rajojen ylittävät yhteistyön erityismuodot voivat tulla kyseeseen muun muassa seuraavien laissa säädettyjen rikosnimikkeiden osalta; huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden sekä huumausaineiden lähtöaineiden laitton kauppaa, rikoslaki 50 luku, huumausainerikokset. (HE 203/2002, 15.)

Yleissopimuksen 4 artikla pitää sisällään yleissopimuksen määritelmät. Kohdan 5 mukaan pyynnön esittäneellä viranomaisella tarkoitetaan sen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista, joka esittää avunpyynnön. Kohdassa 6 määritellään pyynnön vastaanottanut viranomainen siten, että se tarkoittaa sen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista, joka vastaanottaa pyynnön. Kohdan 7 mukaan tullihallinnolla tarkoitetaan tässä yleissopimuksessa jäsenvaltioiden tulliviranomaisia ja muita viranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia panemaan täytäntöön tämän yleissopimuksen määräykset. (HE 203/2002, 39.)

Napoli II yleissopimuksen käsitteellä tullihallinto tarkoittaa myös muita lainvalvontaviranomaisia, kuten poliisi- ja oikeusviranomaisia. Käsitteelle tullihallinto on annettu laajempi merkitys, kuin aiemmassa Napolin sopimuksessa vuodelta 1967. Suomi ei ole ollut mukana alkuperäisessä Napolin sopimuksessa. (HE 203/2002, 4.) Napoli II yleissopimuksessa tarkoitettuja oikeusviranomaisia ovat Suomessa Oikeusministeriö, eri oikeusasteet ja syyttäjäviranomaiset. Näiden lisäksi oikeusviranomaisia Suomessa ovat myös poliisi-, tull- ja rajavartiolaitosviranomaiset toimiessaan esitutkintalain (805/2011) nojalla. (HE 203/2002, 10.) Tullihallintoon määritellään kuuluviksi jäsenvaltioiden tulliviranomaiset sekä muut viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia panemaan täytäntöön yleissopimuksen määräyksiä. Suomessa tällaisia viranomaisia ovat tulliviranomaisten lisäksi poliisi- ja rajavartiolaitosviranomaiset. (HE 203/2002, 11.)

Hallintovaliokunta on ottanut kantaa edellä kuvatun hallituksen esityksen lisäksi siihen, että Napoli II yleissopimuksen tullihallintokäsite kattaa Suomen osalta myös poliisiviranomaiset. Valiokunnan mukaan Suomessa poliisi toimii yleisenä lainvalvontaviranomaisena sekä esitutkinnan toimittamisesta vastaavana viranomaisena. Poliisin keskeinen rikostorjuntarooli tulee ottaa huomioon sopimusjärjestelyjä kansallisesti toimeenpantaessa. (HaVL 42/2002 vp, 2.)

2.4 Nykytilanne ja lähitulevaisuus Pohjois-Suomessa

Maailmanlaajuisesta koronapandemiasta johtuen Suomen länsirajalla on toteutettu rajavartiolaitoksen toimesta maarajavalvontaa. Tällaista viranomaistoimintaa ei ole ollut länsirajalla sen jälkeen, kun Schengen-sopimus mahdollisti vapaan liikkumisen Euroopan Unionin alueella, Suomen osalta vuonna 2001. Tämän tutkimuksen yhtenä tutkimuskysymyksenä on selvittää koronapandemiasta mahdollisesti aiheutuneita vaikutuksia huumerikostorjuntaan. Pandemian aiheuttamien erilaisten matkustus- ja liikkumisrajoitusten purkamisen jälkeen ihmisten ja tavaroiden liikkuminen rajan yli pohjoisessa palautunee nopeasti ennalleen. Lisäksi Suomella ja Ruotsilla on käynnissä yhteinen hanke rajan ylittävän rautatieyhteyden rakentamisesta suoralla ratayhteydellä Luulajasta Kemiin. Huumerikostorjunnan kannalta tällaisella suoralla ratayhteydellä on varmasti merkitystä. Myös ennalleen palautuva henkilö- ja tavaraliikenne sekä lisääntyvä verkossa tapahtuva huumausainekauppa muodostavat omat haasteensa huumerikostorjuntaan. Tutkimuksessa selvitetään miten näitä asioita on havaittu ja ennakoitu viranomaistoiminnassa.

Ulkomaalaisilla rikollisorganisaatioilla, kuten virolaisilla, liettualaisilla, albaanitaustaisilla, mutta myös monilla muilla, toimijoilla on keskeinen rooli isojen maahantuontierien toimittamisessa Suomeen. Törkeissä huumausainerikoksissa, joissa on kyseessä huumausaineiden maahantuonnista Suomeen, ulkomaalaisten osuus rikoksesta epäiltyjen joukossa on huomattava. (Leskinen 2020, 100.) Ulkomaalaisten tekijöiden rooli kehittyi ja kasvaa sitä mukaan, kuin heidän osuutensa huumausainerikoksissa kasvaa ja heidän kontaktinsa suomalaisiin rikollisiin vakiintuvat. Ulkomaalaistaustaisilla toimijoilla on suomalaisiin rikoskumppaneihinsa verrattuna aiempaa enemmän omia huumausaineiden jakeluverkostojaan. (Leskinen 2020, 107.)

Tutkimuksessa selvitettiin myös haastateltavien havaintoja mahdollisista muutoksista huumausainerikoksista epäiltyjen kansalaisuuksissa. Onko muualla Suomessa havaittu muutos ulkomaalaisten lisääntyneestä roolista huumausainekaupassa, todettu myös Pohjois-Suomessa? Toisin sanoen pätevätkö samat lainalaisuudet huumausainekaupan kehityksessä myös pohjoisessa.

3 MENETELMÄT

3.1 Aihealueen rajaus

Tutkimuksen aihealue on rajattu koskemaan kansainvälistä, rajat ylittävää huumausainerikollisuutta Pohjois-Suomen alueella. Tutkimusalueen ulkopuolelle jäävät tavanomaiset paikalliset huumausainerikokset, joissa ei ole maahantuontia tai liitää kansainväliseen- tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Myös tietoverkoissa tapahtuvat huumausainerikokset, joissa ei ole kansainvälistä tai järjestäytyneen rikollisuuden liitää, jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Syyttäjäteistyö huumausainerikostutkinnassa on keskeinen työkalu. Tästä huolimatta syyttäjäteistyö jää tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tiedossani on, että hiljattain on valmistunut laaja valtakunnallinen selvitystyö ja tutkimus liittyen poliisin ja syyttäjän väliseen yhteistyöhön.

Tutkimusalueen ulkopuolelle tässä tutkimuksessa jää Ruotsin viranomaisten näkemys tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksellisesti olisi luonnollisesti mielenkiintoista kuulla myös kansainvälisen yhteistyön toisen osapuolen ääntä, mutta tutkimuksen laajentaminen myös Ruotsia koskevaksi, olisi tehnyt tästä tutkimuksesta opintokokonaisuuteen nähden liian laajan.

Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäävät alkuperäisen tutkimussuunnitelmaan kuuluneet ja teema-haastattelurungossa olleet kohdat 4 ja 5 (liite 1). Nämä kohdat käsittelevät resursseja ja koulutusta liittyen huumerikostorjuntaan Pohjois-Suomessa. Tämän tutkimuksen laajuus on sidottu AMK-opinnäytetyön määrämuotoihin ja tästä syystä näiden osa-alueiden tutkimustulokset jäävät tämän tutkimusraportin ulkopuolelle.

3.2 Tutkimuskysymykset

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan merkityksiä ihmisten välillä. Merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina kokonaisuuksina. Tavoitteena voidaan pitää ihmisen omia kuvauksia koetusta todellisuudesta. Keskeinen tutkintakysymys laadullisessa tutkimuksessa on mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan? Tutkijan tulee olla tietoinen käsitysten ja kokemusten välisestä erosta asettaessaan tutkimusongelmaansa. (Vilkkä 2017, 75.)

Tutkimuksessani tutkin kahden pääkysymyksen avulla Pohjois-Suomen huumerikostorjunnan tilannekuvaa tutkinnanjohtajien näkökulmasta. Lisäksi molemmilla pääkysymyksillä on kaksi alakysymystä, joilla pyritään tarkentamaan pääkysymyksen sisältöä.

1. Liittyykö Ruotsin rajan yli tapahtuvaan huumausaineiden salakuljetukseen jotain erityispiirteitä?
 - Toiko koronapandemia tai operaatio Trojan Shield/ Greenlight jotain muutosta tilanteeseen?
 - Onko toimintaympäristössä havaittavissa muutosta, esimerkiksi huumausainelaatujen, rikoksesta epäiltyjen tai rikoksen tekotapojen osalta?
2. Onko kansainvälinen yhteistyö huumerikostorjuntaan liittyen toimivaa Pohjois-Suomen alueella?
 - Millaiseksi yhteistyö koetaan erityisesti Ruotsin kanssa?
 - Eroavatko poliisin ja tullin kansainvälinen huumerikostutkinta toisistaan?

Tutkimukseni ensimmäisen pääkysymyksen tarkoituksena on selvittää pohjoisen reitin kautta tapahtuvaan huumausaineiden salakuljetukseen mahdollisesti liittyviä erityispiirteitä. Ensimmäisen

alakysymyksen avulla pyritään selvittämään koronapandemiasta johtuneen maarajavalvonnan vaikutuksia huumerikollisuuden torjuntaan. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään maailmanlaajuisen operaatio Trojan Shieldin vaikutuksia Pohjois-Suomessa. Toisen alakysymyksen tarkoituksena on selvittää tarkemmin mahdollisia muutoksia takavarikoitujen huumausaineiden laaduissa ja eroavatko takavarikoituneet huumausaineet muusta Suomesta. Lisäksi toisen alakysymyksen avulla pyrittiin selvittämään, onko perinteinen huumausainekauppa siirtymässä kaduilta, verkossa tapahtuvaksi kaupankäynniksi.

Toisen pääkysymyksen avulla pyritään selvittämään kansainvälisen yhteistyön tilannetta Pohjois-Suomen alueella. Ensimmäinen alakysymys liittyy erityisesti yhteistyöhön lähimmän naapurivaltion, Ruotsin kanssa. Onko yhteistyö toimivaa vai kaivataanko siihen jotain muutosta? Lisäksi tutkimuksessa selvitetään huumerikostorjunnan yhteistyötä Suomen sisäisesti, erityisesti Pohjois-Suomen alueella. Toinen alakysymys liittyy kansainvälisiin sopimuksiin, joiden puitteissa yhteistyötä tehdään yli valtorajojen. Onko poliisin ja tullin välillä eroja siinä, mitä kansainvälisiä sopimuksia sovelletaan eri tilanteissa?

3.3 Aiemmat tutkimukset aiheesta

Tietojeni mukaan vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty. Kansainväliseen viranomaisyhteistyöhön ja siihen liittyviin sopimuksiin liittyviä tutkimuksia on useita.

Hans Fagerström on tehnyt vuonna 2019 YAMK-opinnäytetyön Poliisiammattikorkeakoululle aiheesta Eurooppalainen tutkintamääräys. Fagerström on tutkimuksessaan selvittänyt, miten Eurooppalainen tutkintamääräys on voimaan tultuaan vaikuttanut poliisin suorittamiin esitutkintoihin kansainvälisissä rikosasioissa sekä avun pyytämiseen toisilta valtioilta. Opinnäytetyön teoriaosuudessa on käsitelty tutkinnanjohtajan päätösvaltaa ja vastuuta sekä syyttäjän roolia esitutkinnassa. Lisäksi teoriaosuudessa on käyty läpi eurooppalaista tutkintamääräystä, perinteistä oikeusapumennettelyä sekä näihin liittyviä säädöksiä. (Fagerström, 2019.)

Jukka Lakkala on vuonna 2015 tehnyt Pro Gradu -tutkielmansa Itä-Suomen yliopistoon aiheesta Kansainvälinen yhteinen tutkintaryhmä tutkinnanjohtajan työvälineenä. Lakkala on tutkimuksessaan pyrkinyt selvittämään kansainvälisen yhteisen tutkintaryhmän toimivuutta käytännössä. Lakkalan tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu esitutkintaan sekä kansainväliseen virka- ja oikeusapuun liittyvästä lainsäädännöstä, käsitteistä ja määritteistä. (Lakkala, 2015.)

Esa Virtanen on vuonna 2015 tehnyt Pro Gradu -tutkielmansa Tampereen yliopistoon Poliisin yhteisen kansainvälisen tutkintaryhmän johtamisesta. Virtanen on tutkielmassaan selvittänyt, onko yh-

teisen kansainvälisen tutkintaryhmän johtamisessa jotain tiettyjä erityispiirteitä. Virtasen tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu johtamisen, erityisesti verkostojohtamisen sekä prosessi- ja projektijohtamisen tarkastelusta. (Virtanen, 2015.)

3.4 Haastattelujen toteuttaminen

Teemahaastattelua pidetään yleisimpänä kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä. Sitä pidetään myös tehokkaana tapana tehdä haastatteluja, koska se antaa mahdollisuuden hyvälle vuorovaikutukselle haastattelijan ja haastateltavan välillä. Kuitenkin ennen haastattelumenetelmän valitsemista tutkimusmenetelmäksi tulisi pohtia myös muiden tutkimustekniikoiden soveltuvuutta tutkimuskohteeseen. Haastattelumenetelmän valinta tulee pystyä perustelevaan. (Koskinen ym. 2005, 105–106.)

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella kansainvälisen huumerikostorjunnan nykytilaa Pohjois-Suomessa. Tutkimuksessa tehtyjen haastattelujen avulla pyrittiin selvittämään asiantuntijalähtöisesti kehityskohteita. Kattavuutta tutkimukseen saatiin sillä, että haastateltavat valittiin eri virastoista. Tutkimuskysymysten asetelulla sekä haastateltavien valinnalla pyrittiin varmistamaan tutkimuksen mahdollisimman laaja-alainen katsanto huumerikostorjunnan nykytilaan Pohjois-Suomessa. Tutkimuksessa tarvittavaa tietoa ei ole saatavissa muilla keinoin, kuin haastatteluilla.

Eliitillä tarkoitetaan yleensä eri elämäntilojen päätöksentekijöitä (Koskinen ym. 2005, 112). Eliittiä haastateltaessa tulee ottaa huomioon eri asioita, kuin normaalissa haastattelussa. Tällaisia asioita on esimerkiksi todellisen eliitin löytäminen ja tavoittaminen haastatteluun. Ongelmana nähdään myös se, että eliitin koko voi olla pieni. (Koskinen ym. 2005, 113.)

Haastateltavat valittiin sen perusteella, että heillä on paras tietämys ja ammatillinen kokemus tutkitavana olevista asioista. Haastateltavat toimivat tutkinnanjohtajina yksiköissä, joiden tehtävänä on kansainvälisen huumausainerikollisuuden paljastaminen ja tutkinta. Haasteena haastattelujen tekemisessä oli se, että Pohjois-Suomessa huumerikostorjunnan parissa työskenteleviä tutkinnanjohtajia ei ole lukumääräisesti montaa. Mikäli jokin neljästä haastattelusta olisi jäänyt toteutumatta, olisi tutkimuksen otanta voinut jäädä kapeaksi. Kaikki haastattelut toteutuivat suunnitellusti ja se teki tutkimuksen otannasta kattavan. Haastattelut toteutettiin kesä-elokuun 2021 aikana.

Teemahaastattelujen keskustelevaan luonteeseen kuuluu, että haastattelu tallennetaan nauhurilla tai jollain muulla välineellä. Tällöin saadaan tallennettua kaikki materiaali haastattelusta myöhempään analyysiin. (Hirsjärvi ym. 2015, 92.)

Haastattelut toteutettiin henkilökohtaisilla tapaamisilla, jotka sovittiin etukäteen. Haastattelua sovitettaessa haastateltavia neuvottiin varamaan haastattelua varten aikaa 60–90 minuuttia. Ennakkoon

määritelty aikaikkuna oli riittävä haastattelujen suorittamiseksi. Haastattelut tallennettiin digitaalisesti myöhempää sisällön litterointia varten.

Haastateltavien kokemuksia tutkimusaiheesta pyrittiin saamaan esille ennalta suunniteltujen teemojen avulla. Teemahaastattelun etuja on se, ettei se sido haastattelua mihinkään tiettyyn metodologiaan, vaan haastattelu etenee ennalta määriteltyjen teemojen mukaan. Tämä menettely vapauttaa tutkijan omasta näkökulmastaan ja tuo esille haastateltavien tarinan. (Hirsjärvi ym. 2015, 48.) Haastatteluissa käytetty teemahaastattelurunko on tutkimuksen liitteenä 1.

3.5 Tiedonkeruumenetelmä

Tutkimusmenetelmä tässä tutkimuksessa on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tiedonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastatteluita, jotka on litteroitu ja teemoitettu haastattelun tulosten analysoimiseksi. Tutkimuksen tulokset esitellään luvussa 4.

Haastateltavien valinnassa tulee kiinnittää huomiota siihen, mitä ollaan tutkimassa. Tutkimusongelmasta riippuen haastateltavien tulisi omata asiantuntemusta tai kokemusta tutkittavasta asiasta. (Vilka 2017, 114.) Tutkimukseen haastateltiin neljä kokenutta tutkinnanjohtajaa eliittiotannan perusteella puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Haastateltavat valittiin sen perusteella, että heillä on tutkinnanjohtajakokemusta kansainvälisestä huumerikostorjunnasta. Tällä pyrittiin varmistamaan se, että heidän haastatteluissaan saadaan tutkimuksen kannalta olennaista ja ajankohtaista tietoa. Alue- ja virastokohtaisia eroja täydennettiin valitsemalla haastateltavat alueellisesti eri paikkakunnilta ja eri virastoista.

Haastattelutilanteen rakentamisessa haastattelurungolla on keskeinen merkitys kahdella eri tapaa. Toisaalta se varmistaa, että haastattelija kysyy kaikki tutkimuksen kannalta olennaiset kysymykset. Toiseksi se varmistaa haastattelutilanteen sujumisen luontevasti vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu on ennen kaikkea inhimillistä vuorovaikutusta, jossa haastattelija esittää kysymyksiä ja haastateltava kertoo kysymyksiin mahdollisimman kattavat vastaukset. Haastattelukysymysten muodon tulee olla avoimia, jotta haastateltava voi vastata omalla kertomuksellaan. Kysymysten määrään tulee myös kiinnittää huomiota. Liian suuri kysymysten määrä vaikuttaa haittaavasti sekä haastattelijaan että vastaajaan. Kannattaa panostaa siis määrän sijasta laatuun. (Koskinen ym. 2005, 108–109.) Aiemmin luodulla temaluettelolla tulee turvata tutkimuksen kannalta riittävä tiedonsaanti, mutta muutoin itse haastattelutilanteessa voi olla runsaastikin joustovaraa. Joustaminen vaatii haastattelijalta tavallaan pelisilmää, esimerkiksi teemoittelun järjestyksen muuttamisessa, jos haastateltava siirtyy teemasta toiseen luontevasti, vaikka alkuperäinen suunniteltu järjestys olisikin toinen. (Hirsjärvi ym. 2015, 102–105.)

Haastattelurunko rakennettiin siten, että haastattelu aloitetaan yleisemmillä asiakokonaisuuksilla, siirtyen haastattelun edetessä yksityiskohtaisempiin tietoihin. Haastattelut etenivät erittäin keskustelunomaisesti ja siirtymät aihealueesta toiseen tapahtuivat luontevasti. Haastattelurunkoa laadittaessa sitä verrattiin asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tällä menettelyllä varmistettiin, että haastattelussa kysytään tutkimuksen kannalta olennaiset asiat. Haastattelurunkoon valittiin viisi teemaa, joiden pohjalta haastattelut tehtiin. Kaikissa haastatteluissa käytettiin samaa haastattelurunkoa. Haastattelurunko pyrittiin pitämään riittävän suppeana tutkimuksen tarkoitukseen nähden, mutta tässä asiassa tutkimuksen voidaan katsoa epäonnistuneen. Koska kyseessä on AMK-opinnäytetyö, jolle on asetettu tietyt määrämuodot, teemahaastattelurungon kohdat 4 ja 5 jätettiin pois lopullisesta tutkimusaineistosta. Näiden osa-alueiden tulosten julkistaminen tulee ajankohittaiseksi mahdollisessa jatkotutkimuksessa.

Vilkan mukaan laadullisen tutkimuksen tärkeä tehtävä on olla emansipatorinen. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistuva ei ole ainoastaan tiedon lähde, vaan tutkimuksen tulisi lisätä hänen ymmärrystään tutkittavasta asiasta. Tätä kautta tulisi myös vaikuttaa positiivisesti tutkittavan suhtautumiseen tutkittavaan asiaan. Tällöin haastattelulle henkilölle tulee haastattelussa kuva, että hänen ymmärryksensä tutkittavasta asiasta on kasvanut haastattelun aikana. Lisäksi hän tuntee tullessa kuulluksi ja ymmärrettyksi. (Vilka 2017, 80.)

Haastateltavat olivat valmistautuneet haastatteluun tutustumalla heille lähetettyyn teemahaastattelurunkoon. Mikäli haastatteluissa tuli esille asioita, joista heillä ei ollut aiempaa kokemusta, niin he myönsivät sen avoimesti. Tutkimus annettiin haastateltavien luettavaksi ennen sen julkaisemista, jolloin he voivat varmistaa, että heidän kertomansa on ymmärretty oikein. Tutustuessaan tutkimusraporttiin he saivat luettavaksi muiden haastateltavien vastaukset, jolloin heidän näkemyksensä haastatteluteemoista todennäköisesti laajeni.

Haastatteluaineiston laadukkuutta voi parantaa panostamalla haastattelurunkoon. Myös haastattelukoulutuksella ja käytettävän laitteiston toimivuudella on merkityksensä laadullisesti. Jälkikäteisesti laatua voi parantaa litteroimalla haastattelut mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. (Hirsjärvi ym. 2015, 184–185.)

Haastattelut litteroitiin kesän 2021 aikana haastattelujen jälkeen ja litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 21 sivua. Litteroidulle materiaalille tehtiin sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissä aineisto luettiin ensin läpi, jonka jälkeen sisältö teemoitettiin ja luokiteltiin sisällön perusteella. Haastattelujen teemat toimivat myös suuntaa antavana runkona sisällönanalyysin tekemisessä. Litteroitu haastatteluaineisto jaettiin tutkimuskysymysten perusteella osiin. Haastateltavat eroteltiin toisistaan eri väreillä tutkimuskysymysten alle. Osa litteroidusta materiaalista jätettiin tutkimusmateriaalin ulkopuolelle, koska sisältö ei liittynyt valittuihin tutkimuskysymyksiin tai tutkimuksen kannalta olennaisiin

aihealueisiin. Järjestelty materiaali luettiin läpi useaan kertaan ja siitä tehtiin muistiinpanoja, haettiin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia vastausten välillä sekä verrattiin vastauksia tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen.

Tutkimusraportin tuloksia esittelevässä osuudessa ei käytetä suoria sitaatteja haastateltavien vastauksista haastateltavien anonymiteetin takaamiseksi.

3.6 Tutkimuksen eettisyys

Eettiset näkökulmat ovat läsnä tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina pidetään informoinnin pohjalta tapahtunutta suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia sekä yksityisyyttä. (Hirsjärvi ym. 2015, 19–20.) Haastattelijan tulee omaksua tietynlainen ammattirooli haastatteluja tehdessään. Keskiössä haastattelujen tekemisessä on tutkimuskysymyksen kannalta keskeisen tiedon hankkiminen ja kerääminen. Haastattelijan tulee mieltää oma puolueeton asemansa, vaikka hänen tulisi olla haastattelutilanteessa toisaalta osallistuva ja vuorovaikutukseen kannustava, ja toisaalta tutkimustaan eteenpäin vievä voima. (Hirsjärvi ym. 2015, 96–97.)

Tutkimuksessa on noudatettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta *Hyvä tieteellinen käytäntö ja loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa* (2012). Julkaisun sivuilla 6–7 on lueteltu tutkimuseettikan näkökulmasta keskeiset lähtökohdat, joita myös tässä tutkimuksessa on noudatettu.

Haastateltaville kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet sekä heiltä pyydettiin heidän vapaaehtoinen suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavia informoitiin haastattelujen luottamuksellisuudesta ja siitä, miten haastattelussa saatuja tietoja käsitellään. Haastateltavia informoitiin myös anonymiteetista sekä mahdollisuudesta antamansa haastattelun tarkastamiseen. Haastattelut suoritettiin haastateltavien virkapaikoilla, heidän omissa työhuoneissaan. Haastateltavat antoivat haastattelunsa virka-aikanaan, eikä heille maksettu haastattelusta palkkiota, eivätkä he saaneet haastattelusta muita etuuksia.

3.7 Tutkimuksen luotettavuus

Reliaabeliutta voidaan määritellä eri tavoin. Esimerkiksi tulosta voidaan pitää reliaabelina, jos kaksi tai useampi arvioitsija päätyy samaan lopputulokseen. Kun tähän teoriaan yhdistetään se lähtökohta, että jokainen yksilö tekee johtopäätöksensä omien kokemuksensa pohjalta, on epätodennäköistä, että kaksi tai useampi arvioitsija ymmärtäisi tuloksen täysin samana. Reliaabelius on siis parhaimmillaankin arvio siitä, miten arvioijat ovat ymmärtäneet tai käsittäneet tietyn vastauksen. (Hirsjärvi ym. 2015, 186.)

Haastattelun tuloksissa tutkimuksen reliaabeliutta tuodaan esille siten, että vastausten yhteydessä kerrotaan moniko haastateltavista, on kertonut asiasta kyseisellä tavalla. Samoin on tuotu esille,

mikäli vastaus on heidän kaikkien yhteinen näkemyksensä asiasta. Haastateltavat eivät ole haastattelua antaessaan olleet tietoisia toisista haastateltavista tai heidän vastauksistaan. Voidaan siis katsoa heidän antaneen vastauksensa omien kokemuksiansa pohjalta.

Validiuden osalta tutkijan on pystyttävä ilmaisemaan, miten hän on päätenyt tiettyyn lopputulokseen tutkittavien kertomusten luokittelussa ja ilmaisussa. Tämän perustelun on oltava uskottava, mutta siitä huolimatta toinen tutkija voi päätyä saman aineiston pohjalta toiseen lopputulokseen. Tämä ei välttämättä tarkoita tutkimuksen tai menetelmän heikkoutta tai epäonnistumista. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliiabeliutta voidaan arvioida parhaiten arvioitaessa aineiston laatua eli toisin sanoen tutkijan tekemän työn laatua. Tällöin kyse on siitä, onko aineisto huomioitu kattavasti, litterointi tehty oikein ja onko tutkittavien kertomusten sisältö välittynyt mahdollisimman hyvin. Yhtenä keinona perinteisen validiuden toteamisen sijaan voidaan käyttää triangulaatiota. Tällöin voidaan esimerkiksi haastatteleamalla saatuja tietoja verrata muista lähteistä saatuihin tietoihin. (Hirsjärvi ym. 2015, 189.)

Haastattelujen vastauksia on verrattu tutkimuksen tietoperustana oleviin kotimaisiin ja kansainvälisiin julkaisuihin. Näin vastauksia on voitu verrata sekä muualla Suomessa että Euroopassa tehtyihin havaintoihin samoista asiakokonaisuuksista, joista haastateltavat ovat kertoneet haastatteluisissa. Tässä tutkimuksessa validiteetin ja reliabiliteetin kannalta keskeisimmät asiat ovat haastateltavien valinta sekä haastattelujen suorittaminen. Haastateltavat on valittu edellä kuvatun mukaisesti eliittitottannan perusteella. Heillä on paras käsitys ja tietämys tutkimuksen kohteena olevista asioista. Haastattelut tehtiin henkilökohtaisilla tapaamisilla, niiden sisältö tallennettiin ja sisältö litteroitiin haastattelujen jälkeen. Kaikissa haastatteluisissa noudatettiin samaa haastattelurunkoa. Haastateltavat ovat saaneet tutustua tutkimusraporttiin ennen sen julkistamista.

3.8 Tietoturva ja tietosuojaja

Tutkimuksessa ei ole käsitelty, kerätty tai tallennettu henkilötietoja. Tutkimuksessa ei ole käsitelty viranomaisten rekistereitä tai niissä olevia tietoja. Haastateltavia on käsitelty anonymisti, eikä heidän henkilöllisyytensä tule esiin tutkimuksessa. Haastateltavat on koodattu anonymiteetin varmistamiseksi.

Kaikki haastattelut tallennettiin, litteroitiin ja sisällölle tehtiin analyysi. Tallennukseen käytettiin älypuhelinta. Tutkimusaineistoa säilytetään tutkijan henkilökohtaisella TUVE-työasemalla, josta se hävitetään tutkimuksen hyväksymisen ja julkaisemisen jälkeen. Tutkimusaineistoa on käsitellyt ainoastaan tutkija.

Haastattelujen tekemisessä oli varauduttu siihen, että haastatteluissa tulee mahdollisesti esille salassa pidettäviä tietoja. Haastatteluissa esille tullut aineisto on kuitenkin kokonaisuudessaan julkista tietoa. Myös tutkimuksessa käytettävät lähteet ovat julkisia. Tutkimuksella on Poliisiammattikorkeakoulun myöntämä tutkimuslupa. Tullin tutkinnanjohtajan haastatteluun on saatu lupa 29.4.2021 Tullin valvontapäällikkö Hannu Sinkkoselta.

4 TULOKSET

Seuraavaksi tutkimusraportissa käydään läpi haastatteluissa esille nousseita ajankohtaisia asiakokonaisuuksia ja haastateltujen vastauksia ja kokemuksia tutkimusaiheista.

4.1 Koronan vaikutukset huumausainerikollisuuteen

Kaikkien haastateltujen mielestä koronalla ei ole ollut näkyviä vaikutuksia huumerikollisuuteen, ainakaan sitä laskevasti. Takavarikoitujen huumausaineiden määrät pysyivät haastateltujen näkemysten mukana pitkällä aikavälillä tarkasteltuina samoina kuin aiemmin. Yksi haastatelluista kertoi huumausainerikosten määrän kasvaneen hänen toimialueellaan koronapandemian aikana.

Rajoitustoimenpiteet tai sisärajalvalvonta eivät haastateltujen näkemysten mukaan rajoittaneet huumausaineiden saatavuutta Pohjois-Suomen alueella. Yhdellä haastatellulla oli havaintoja siitä, että erilaisten kuriiripalveluiden käyttö huumausaineiden salakuljetuksessa lisääntyi rajoitusten alkuvaiheessa keväällä 2020. Hän myös kertoi erilaisten posti- ja kuriiripalveluiden lisääntymisestä ja sen vaikutuksista viranomaistoimintaan. Esimerkiksi erilaisia lähetystermiinaaleja on nykyaikana useita, mikä osaltaan vaikeuttaa postilähetysten seuranta ja tarkastamista. Lisäksi salakuljetustapoihin liittyen oli yksittäisiä havaintoja rikoksesta epäiltyjen kekseliäisyydestä valtiorajan ylityksessä. Yksi haastatelluista kertoi tapauksesta, jossa Tornionjoki oli ylitetty SUP-laudalla meloen huumausainereppu selässä. Kaksi haastatelluista kertoi, että talviaikaan moottorikelkkoja oli käytetty yleisesti huumausaineiden salakuljetukseen rajajoen yli.

Koronalla ei koettu olleen suurta vaikutusta varsinaisen esitutkintatyön tekemiseen huumerikostorjunnassa. Uusia esitutkintoja käynnistettiin ja takavarikoita tehtiin käytännössä normaaliin tapaan. Sisärajalvalvonnalla ei koettu olleen aiempaa enemmän suoraa huumausainerikoksia paljastavaa vaikutusta. Valvonnan ei koettu toimineen pelotteena huumausaineiden salakuljettajille. Yksi haastatelluista koki, että korona-aikana yhteistyö Rajavartiolaitoksen kanssa oli lisääntynyt Rajavartiolaitoksen tekemän sisärajalvalvonnan ansiosta. He olivat saaneet Rajavartiolaitokselta tukea huumausainerikoksen paljastamisessa sekä lisäksi Rajavartiolaitoksen partiot olivat avustaneet kiinnitoissa ja kiinniotettujen kuljetuksissa. Normaalioloissa heillä ei olisi ollut käytettävissä edellä kuvattua kaltaista lisäresurssia.

4.2 Operaatio Trojan Shield / Greenlight

Koronasta johtunutta sisärajavaivontaa suuremmat vaikutukset huumerikostorjuntaan nähtiin olleen kesällä 2021 toteutetulla kansainvälisellä viranomaisoperaatiolla, jonka Yhdysvaltojen liittovaltion poliisi, FBI, nimesi operaatio Trojan Shieldiksi / Greenlightiksi. Haastatellut käyttivät kyseisestä operaatiosta Suomessa yleisesti käytettyä nimeä Anom, joka juontuu rikollisten käyttämän salatusviestijärjestelmän nimestä. Kaikilla haastatelluilla oli jonkinlainen liityntäpinta kyseiseen operaatioon. Osalla oli esitutkintakokonaisuuksia, joihin oli saatu näyttöä salattujen viestien muodossa. Osa oli taas osallistunut operaatioon jossain tukevassa toiminnossa, kuten esimerkiksi tarjoamalla työvoimaa tarkkailutehtäviin. Kaikki haastatellut kokivat, että kyseinen operaatio oli poikkeuksellisen suuri suomalaisessa mittakaavassa. Operaation keskeneräisyyden vuoksi haastatteluissa ei menty yksittäisten esitutkintojen yksityiskohtiin, vaan operaatiota käsiteltiin yleisellä tasolla.

Operaation vaikuttavuudesta huumausainerikollisuuteen jokainen haastateltu oli sitä mieltä, että operaatio oli onnistunut monella eri tavoin. Tehdyt takavarikot olivat vaikuttaneet paikallisesti siten, että huumausaineiden katukauppahinnat olivat hetkellisesti nousseet. Yhdellä haastatelluista oli havaintoja siitä, että amfetamiinin saatavuudessa olisi ollut hetkellisesti ongelmia hänen toimialueellaan.

Yksi haastateltava toi myös esille operaation laajuudesta johtuneita haasteita suuren tutkintakokoonaisuuden johtamisessa. Operaatiossa oli mukana useita viranomaisia, esitutkinnot etenivät eri rytmieissä syyteharkintoihin ja tuomioistuimiin, useissa esitutkinnoissa oli kansainvälinen liitännä ja lisäksi useat eri toimijat toivat mukanaan erilaisia toimintakulttuureja. Tästä huolimatta operaation katsottiin kollektiivisesti onnistuneen kokonaisuutena erittäin hyvin.

Ongelmana kuitenkin koettiin yleisesti se, että vaikka operaatio Trojan Shieldissä tehtiin isoja takavarikkoja ja lukuisia kiinniottoja, niin tilalle tulee aina uusia toimijoita, eikä pitempiaikaista tyhjiötä pääse syntymään huumausainemarkkinoille. Operaatio Trojan Shield kohdistui Suomessa ammattimaisen ja järjestäytyneen rikollisuuden ytimeen. Operaation seurauksena lukuisia poliisin hyvin tuntemia ja tietämiä ammattirikollisia on vangittuina. Mahdollisena uhkana haastateltavien joukossa nähtiin se, että näiden toimijoiden tilalle tulevat uudet tekijät eivät välttämättä ole yhtä hyvin poliisin tiedossa ja tämä vaikeuttaa jatkossa huumausaineiden maahantuontiorganisaatioiden paljastamista.

4.3 Verkossa tapahtuva huumausainekauppa

Verkossa tapahtuvat tai verkkoavusteiset huumausainerikokset olivat jokaisen haastateltavan käsityksen mukaan joko lisääntyneet tai lisääntymässä. Teknologian lisääntyminen loi epävarmuutta siitä, pysyvätkö viranomaiset ja lainsäädäntö kehityksessä mukana. Yksi haastateltava toi esille

konkreettisen esimerkin muodossa ongelman laintulkinnassa puhelimesta olevien, tietyn määräjän kuluessa poistuvien viestien taltioimisessa. Tämän hetkistä pakkokeinolakia joudutaan tulkitsemaan esimerkkitapauksen mukaisessa tilanteessa. Haastateltavan mukaan osa pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä näkee, että kyseessä on kiireellinen laite-etsintä, osa taas ei tunnista tilannetta ja viestit katoavat puhelimesta, eivätkä ne ole käytettävissä näyttönä esitutkinnassa. Yleisesti digitalisaation nähtiin tekevän huumerikostorjunnan tehtäväkentästä entistä pirstaloituneemman jatkossa, esimerkiksi erilaisten salattujen sovellusten muodossa. Haasteena tulevaisuuden huumerikostorjunnassa nähtiin huumausaineiden hankinnan helppous internetin kautta. Kuka tahansa pystyy hankkimaan suuriakin määriä huumausaineita ilman minkäänlaisia taustoja tai kontakteja, jotka ovat olleet perinteisen huumausaineikaupan kivijalkoja. Uusien, viranomaisille entuudestaan tuntemattomien tekijöiden lisääntyminen nähtiin kaikissa haastatteluissa yhtenä tulevaisuuden uhista.

Kaikkien haastateltujen yhteinen näkemys verkossa tapahtuvaan huumausaineikauppaan ja virtuaalivaluuttoihin liittyen oli, että näihin aihealueisiin liittyvää koulutusta tarvitaan lisää jatkossa.

4.4 Huumausainetilanne Pohjois-Suomessa 2021

Tornion asema merkittävämpänä rajanylitys- ja huumausaineiden salakuljetuspaikkana tuli esille jokaisessa haastattelussa. Yksi haastatelluista toi esille Tornion merkittävyyden rajanylityspaikkana jopa kansallisesti arvioituna. Muilta, pohjoisemmilta rajanylityspaikoilta, kaksi haastateltua kertoi olleen joitain yksittäisiä huumausainerikoksia. Kaikki haastatellut toivat esille pitkän, metsäisen, maarajan valvonnalliset ongelmat.

Kaikki neljä haastateltua kokivat, että ulkomaalaiset tai maahanmuuttajataustaiset henkilöt tai ryhmittymät ovat ottaneet tai ottamassa aiempaa suurempaa roolia huumausaineikaupassa Pohjois-Suomen alueella. Yksi haastatelluista koki, että ulkomaalaisten suurehko osuus heidän tutkimistaan huumausainerikoksista, on normaalia heidän yksikkönsä maantieteellisen sijainnin vuoksi. Toinen haastateltava taas näki mahdollisena, että operaatio Trojan Shield / Greenlight voi avata tilaa ulkomaalaisille toimijoille, kun paikalliset toimijat saavat mahdollisesti pitkiä vankeustuomioita operaation seurauksena. Haasteena ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajataustaisiin tekijöihin liittyen nähtiin esimerkiksi kulttuuriset erot toimintatavoissa, kielelliset haasteet, tekijät ovat entuudestaan tuntemattomia viranomaisille sekä heidän mahdollisesti uudet toimintatapansa huumausaineikaupassa.

Itse huumausaineiden osalta kaikki haastatellut näkivät tilanteen samankaltaisesti. Pohjois-Suomen markkinoita perinteisesti hallinneet huumausaineet amfetamiini, kannabistuotteet, Subutex ja ekstaasi olivat kaikkien kokemusten mukaan edelleen takavarikkotilastojen kärjessä. Yksi haasta-

telluista nosti esille erityisesti nuorten keskuudessa liikkuvat lääkeaineet, kuten Ksalolin. Muutoksena aiempaan jokainen haastatteluista toi esille kokaiinin, jota on haastateltujen mukaan esiintynyt Pohjois-Suomessa aiempaa enemmän.

4.5 Kansainvälinen yhteistyö

Kotimaisen yhteistyön osalta jokainen haastateltu nimesi lähimmät virastot yleisimmiksi yhteistyötahoiksi. Kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä yleisin yhteistyötaho oli läheisin naapurivaltio, eli Ruotsi. Kaikki haastatellut nostivat Ruotsin, erityisesti Pohjois-Ruotsin esille haastatteluissa. Yhteinen kokemus oli, että yhteistyön tekeminen maiden välillä pohjoisessa on varsin saumatonta. Pohjois-Suomen ja -Ruotsin viranomaisten välisellä yhteistyöllä on pitkät perinteet, jotka kokemusten mukaan helpottavat yhteydenottoa naapurimaahan. Ruotsin hyvin Suomen kaltainen lainsäädäntö nähtiin yhteistyötä helpottavana tekijänä.

Jokainen haastatelluista korosti sitä, että toimivan yhteistyön yhtenä edellytyksenä ovat hyvät kahdenväliset ja henkilökohtaiset suhteet rikostutkijoiden välillä eri maissa. Samalla korostettiin tällaisen järjestelyn heikkoutta siinä, että se on riippuvainen yksittäisistä henkilöistä ja heidän poistumisestaan. Yksi haastatelluista korosti hyvien suhteiden merkitystä nopeutta vaativien alkutoimien tekemisessä huumarikostutkinnan alkuvaiheessa. Hyvien kontaktien ansiosta tutkinnan alkuvaiheet saadaan turvattu nopeasti ja virallinen toimenpidepyyntö voidaan tehdä rauhassa. Yksi haastateltu kertoi hyvistä käytännöistä Pohjois-Ruotsin esitutkintaviranomaisten kanssa. Tietojenvaihto käynnissä olevien ja aktiivisten tekijöiden osalta on reaaliaikaista molempiin suuntiin. Tällainen toiminta on tehostanut rajat ylittävän huumausainerikollisuuden paljastamista.

Ruotsin lisäksi haastatelluilla oli kokemuksia yhteistyön tekemisestä Norjaan, Viroon, Hollantiin, Saksaan ja Ranskaan. Yleisesti ottaen kokemukset muiden maiden kanssa tehdystä yhteistyöstä oli hyvää, mutta määrällisesti yhteistyö edellä mainittujen maiden kanssa oli huomattavasti vähäisempää, kuin Ruotsin kanssa tehty. Yhdessä haastattelussa nousi esille kulttuurierot eri maiden kanssa toimittaessa. Haasteltava toi esille sen, että yhteydenpitoa esimerkiksi Keski-Eurooppaan ei voi hoitaa pelkästään suomalaisen virka-aikaan.

Kansainvälisen yhteistyön yhtenä kulmakivenä nähtiin myös aktiivinen syyttäjä, varsinkin eurooppalaisella tutkintamääräyksellä hoidettavissa asioissa. Kaikki haastatellut toivat esille, että syyttäjien toiminnassa eurooppalaisiin tutkintamääräyksiin liittyen on eroavaisuuksia. Osa syyttäjistä koettiin ammattitaitoisimmiksi ja aktiivisemmiksi, kuin toiset. Myös syyttäjien osaaminen tutkintamääräyksen käyttämisestä vaihtelevat haastateltavien mukaan suuresti. Kotimaisissa esitutkinnoissa syyttäjiltä kaivattiin yleisesti linjauksia esitutkinnan suuntaamiseen ja rajaamiseen jo tutkintavaiheen aikana.

4.6 Kansainväliset sopimukset ja määräykset

Vaikka jokainen haastateltu korosti suorien ja henkilökohtaisten suhteiden merkitystä kansainvälisten asioiden hoidossa, niin jokainen heistä myös totesi, että kahdenvälisillä suhteilla saadaan asia vireille, mutta kansainvälisiä säädöksiä on noudatettava ja asiat hoidettava virallisesti. Jokaisella haastatellulla oli kokemuksia eurooppalaisen tutkintamääräyksen käyttämisestä.

Eurooppalainen tutkintamääräys koettiin yleisesti toimivaksi työkaluksi. Tutkintamääräyksen muotomääräisyyttä ja lomakkeen pituutta pidettiin yleisesti kankeana. Kahden haastatellun mielestä tutkintamääräyslomaketta voisi tiivistää tai vaihtoehtoisesti siitä voisi jättää aiheettomia kohtia täyttämättä. Yksi haastateltu nosti ongelmalliseksi sen, että paljastavassa vaiheessa olevasta esitutkinnasta joutuu paljastamaan näyttöä tutkintamääräykseen, että saa vakuutettua virka-avun antajan pyynnön laillisuudesta ja merkityksellisyydestä. Yleisesti haastateltavat kokivat, että Suomessa tehdään keskivertoa laadukkaampia tutkintamääräyksiä. Näkemys perustui muualta Euroopasta vastaanotettuihin tutkintamääräyksiin, joissa kerrottiin olleen puutteita.

Kaksi haastateltua oli laatinut eurooppalaisen tutkintamääräyksen lisäksi myös niin sanottuja perinteisiä oikeusapupyynnöitä. Oikeusapupyynnöiden tekeminen oli ajoittunut heillä aikaan ennen eurooppalaisen tutkintamääräyksen ratifiointia. Molempien kokemus oli, että oikeusapupyynnöiden tekeminen on vähentynyt selvästi tutkintamääräysmenettelyn tultua voimaan. Molemmat pitivät oikeusapumenettelyä toimivana työkaluna kansainvälisessä yhteistyössä.

Yhdellä haastatellulla oli kokemusta yhteisen tutkintaryhmän perustamisesta Ruotsin kanssa. Hän piti sitä toimivana järjestelynä. Toinen haastateltu taas oli yrittänyt saada perustettua yhteistä tutkintaryhmää Alankomaiden kanssa, tässä kuitenkin onnistumatta. Hänen näkemyksensä mukaan yhteisen tutkintaryhmän perustaminen ei ollut onnistunut, koska Alankomaat eivät olleet pitäneet heidän juttuaan riittävän merkittävänä rikoskokonaisuutena.

Kolmella haastatellulla neljästä oli myös kokemuksia virka-avun antamisesta eurooppalaisen tutkintamääräyksen perusteella. Yksi haastatelluista koki, että suomalainen poliisi pystyy antamaan virka-apua ulkomaille nopeasti ja tehokkaasti, koska pyynnöt tulevat suoraan poliisille, joka on toimivaltainen viranomaisena virka-avun antamisessa. Virka-avun antamiset olivat kuitenkin yksittäisluonteisia tapahtumia, yleensä Suomen koettiin olevan virka-apua pyytävänä viranomaisena.

Yksi haastateltu nosti esiin Napoli II yleissopimukseen perustuvan yhteistoiminnan. Hän korosti sen joustavuutta ja nopeutta eurooppalaiseen tutkintamääräykseen verrattuna. Hänen mukaansa yleissopimuksen perusteella voi pyytää toimenpiteitä yhden sivun vapaamuotoisella pyynnöllä, verrattuna pitkään ja muotomääräiseen tutkintamääräykseen. Muilla haastatelluilla ei ollut kokemuksia yleissopimuksen soveltamisalasta.

5 POHDINTA

Seuraavaksi tutkimusraportissa verrataan haastattelututkimuksen keskeisiä tuloksia tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Saavutetusta synteesisistä tehdään pohdintaa sekä verrataan Pohjois-Suomessa esiintyviä ilmiötä sekä Suomen että Euroopan tilanteeseen.

5.1 Tilannekuva

Jokainen haastatelluista piti koronan vaikutuksia huumerikostorjuntaan vähäisinä. Esitutkintoja käynnistettiin ja takavarikoita tehtiin normaaliin tapaan. Tämä johtunee osaltaan siitä, että viranomaisten laissa säädetty tehtävä pysyy samana vallitsevasta pandemiasta huolimatta, eikä viranomaisilla ole konkreettisia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työmääräänsä. Kansainvälinen huumausainekauppa on globaalia liiketoimintaa, joka muodostaa huumausaineiden välityskanavat rajoitustoimenpiteistä huolimatta. Pandemialla ei liene ollut vaikutusta huumausaineiden kysyntää alentavasti, ehkä jopa päinvastoin. Myös Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus on päätenyt vastaavaan johtopäätökseen koronan vaikutuksista huumekauppaan (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 10). Huumetilanne Suomessa 2020 raportin mukaan koko koronapandemian alkuvaiheen aikana huumausaineita on ollut hyvin saatavilla Suomessa ja niiden käyttö on lisääntynyt. (Leskinen 2020, 127.) Suomen huumausainetilannetta voidaan jopa pitää poikkeavana verrattuna muihin EU- ja Pohjoismaihin, joissa huumausaineiden määrät ovat vähentyneet ja katukauppahinnat nousseet koronapandemian aikana (KRP 2021). Korona-pandemian pidempiaikaisia vaikutuksia kansainväliseen huumerikollisuuteen on mahdotonta arvioida vielä tässä vaiheessa, koska pandemiaa ollaan vasta saamassa hallintaan, rajoitukset ovat poistumassa ja valtiorajat avautumassa. Ensimmäiset tilastot ja tutkimukset aihepiiristä kuitenkin osoittavat, ettei koronapandemialla ole ollut huumausainerikollisuutta vähentävää vaikutusta.

Vuoden 2020 lopussa tilastoitujen huumausainerikosten kokonaismäärä jatkoi kasvuaan seitsemättä vuotta peräkkäin. Vuoden 2021 tammi-elokuun välisellä aikajaksolla huumausainerikosten kokonaismäärä väheni hieman verrattuna vuoden 2020 vastaavaan ajanjaksoon. Sen sijaan törkeiden huumausainerikosten osalta kokonaismäärä pysyi samana edellisvuoteen verrattuna (KRP 2021, taulukko 1.)

Huumausainerikokset

	2017	2018	2019	2020	1–8/2021
Huumausainerikoksia yhteensä	27 795	29 100	31 949	37 256	18 889
käyttörikoksia	17 048	19 262	20 866	23 817	13 077
törkeitä huumausainerikoksia	1 282	1 246	1 545	1 411	944

Taulukko 1. Lähde KRP/PolStat syyskuu 2021

Poliisin tilastojärjestelmästä (PolStat) saatavien huumausainerikostilastojen vuosilta 2017–2020 mukaan on nähtävissä, että tutkinnanjohtajien arviot huumausainerikosten määrän pysymisestä ennallaan pitävät paikkansa. Taulukossa on esitelty huumausainerikosten määrät valtakunnallisesti viimeisen viiden vuoden ajalta. (taulukko 1.)

Huumausainerikoksista epäilty henkilöt

	2017	2018	2019	2020	1–8/2021
Huumausainerikoksista epäiltyjä kaikkiaan	26 885	28 360	31 161	37 375	18 425
Huumausainerikoksista epäiltyjä eri henkilöitä	8 100	8 125	8 743	9 113	5 311
Törkeistä huumausainerikoksista epäiltyjä eri henkilöitä	995	914	1 129	1 169	677

Taulukko 2. Lähde KRP/PolStat syyskuu 2021

Myös haasteltavien arviot aloitettujen esitutkintojen ja niissä olleiden epäiltyjen määrän pysymisestä ennallaan saavat tukea tilastoista. Valtakunnallisesti sekä huumausainerikoksista että törkeistä huumausainerikoksista epäiltyjen määrä on pysynyt hienoisessa kasvussa viimeisen viiden vuoden ajan. (taulukko 2.)

Huumausaineiden salakuljettajien reagointi rajoitustoimenpiteisiin pandemian alkuvaiheessa lisäämällä erilaisten kuriiripalveluiden käyttöä nousi esille yhdessä haastattelussa. Hänen näkemyksensä jakaa myös EMCDDA raportissaan. Raportissa nähdään myös mahdollisena tulevaisuuden uhkana huumausaineen digitalisoituminen. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 10.) Huumausaineiden salakuljetuksen vähennyttä henkilöliikenteessä on posti- ja kuriiripalveluiden lisäksi korostunut rajat ylittävä rahtiliikenne. Raskas tavaraliikenne on koronapandemian aikana kulkenut normaalisti, joten rikollisorganisaatiot ovat hyödyntäneet toimin-

nassaan rajat ylittävän rahtiliikenteen logistiikkaa, reittejä, kalustoa, kuljettajia sekä muita yhteistyötahoja. Rajat ylittävää rekkaliikennettä on käytetty pandemian aikana huomattavan suurien huumausaine-erien maahantuontiin Suomeen. Ulkomailta tulevassa postiliikenteessä on havaittu kasvua takavarikoitujen amfetamiinierien koossa. Tullin postivalvonta on takavarikoinut useamman lähes kilon painoisen erän. (KRP 2021.)

Vastaavat ilmiöt tulivat esille myös haastatteluissa. Tulevaisuudessa erilaisten salattujen viestintäpalveluiden ja -alustojen mahdollinen lisääntymien tuo varmuudella lisähaastetta paljastavaan huumerikostorjuntaan. Suomalaisesta näkökulmasta pelkästään erilaiset posti- ja kuriiripalvelut ovat lisääntyneet viimeisten vuosien aikana. Aiemmin Suomessa pakettien välitystoimintaa suoritti ainoastaan Posti, mutta nykyään kuljetusmarkkinat ovat pirstaloituneet ja erilaisia kuriiripalveluita on useita. Toiminnan jakaantuminen tuo varmuudella haasteita viranomaistoiminnalle posti- ja kuriiriliikenteessä tapahtuvassa huumausaineiden salakuljetuksen paljastamisessa ja takavarikoinnissa. Pelkästään useat eri toimitus- ja lähetystermiinaalit haastavat posti- ja pakettiliikenteen valvontaa.

Haastateltujen näkemykset operaatio Trojan Shieldin / Greenlightin takavarikkojen ja huumausaineiden saatavuuden hetkellisen notkahtamisen välillä ovat todennäköisesti paikkansa pitäviä. Keskusrikospoliisin 8.6.2021 julkaiseman tiedotteen mukaan pelkästään Suomessa huumausaineita oli takavarikoitu yhteensä yli 500 kiloa. (Poliisi 2021, luettu 10.9.2021). Tällaiset takavarikot korreloivat varmuudella, ainakin hetkellisesti, huumausaineiden saatavuuteen. Varsinkin Pohjois-Suomen alueella, joka on kuitenkin maan sisäisesti sijainniltaan kaukaisin pääkaupungista katsottuna ja väestöpöpopulaatioiltaan pienimpiä alueita. Loogista päättelyä on myös hetkellisestä saatavuusongelmasta seurannut katukauppahintojen hetkellinen kohoaminen. Kysyntä pysyy ennallaan, vaikka huumausaineiden toimitukseen tulisivat katkoksia syystä tai toisesta. Lisääntynyt kysyntä on omiaan nostamaan kuluttajahintoja, myös huumausainemarkkinoilla.

Huomionarvoista operaatio Trojan Shield / Greenlight liittyen on, että Europolin tiedotteessa kerrottiin 800 pidätyksestä Euroopan alueella (Europol 2021a, luettu 10.9.2021). KRP:n tiedotteen mukaan Suomessa viranomaiset ottivat kiinni lähes sata henkilöä (Poliisi 2021, luettu 10.9.2021). Suomen osuutta kiinniotettujen määrässä voidaan pitää merkittävänä, varsinkin kun otetaan huomioon Suomen väestöpöpopulaatio, maantieteellinen sijainti sekä asema eurooppalaisilla huumausainemarkkinoilla. Ilman syvällisempää tutustumista kyseiseen operaatioon, on vaikeaa arvioida sitä, miksi suomalaiset viranomaiset ovat toimineet edellä kuvatun menestyksekkäästi. Ovatko suomalaiset ammattirikolliset olleet poikkeuksellisen aktiivisia Anom-järjestelmän käyttäjiä? Ovatko he toimineet poikkeuksellisen avoimesti salattuna pitämässään viestijärjestelmässä ja menettelyllään helpottaneet viranomaistoimenpiteiden kohdentamista?

Tietoverkoista on tullut entistä houkuttelevampi toimintaympäristö huumausainerikollisille sen tarjoamien salaamisvälineiden ja -sovellusten ansiosta. Erilaiset verkossa olevat kauffoorumit muuttavat huumausainemarkkinoita entistä laaja-alaisemmiksi ja pirtaloituneiksi. Kotimaiset ja kansainväliset kauppapaikat ovat entistä kiinteämmässä yhteydessä keskenään. Suomessa verkkokauppa ja pikaviestisovelluksista on tullut merkittävä huumausaineiden hankinta- ja välityskanava. Nuoret aikuiset muodostavat ryhmän, joka toimii verkon ja pikaviestisovellusten avulla tapahtuvassa huumausainekaupassa, tavoitellakseen huomattavia rahallisia voittoja. Heillä ei usein ole merkittävää rikollista taustaa. Vuoden 2021 aikana poliisi on paljastanut laajoja verkossa toimineita Subutexia, amfetamiinia, ekstaasia, kokaiinia ja kannabista välittäneitä ryhmiä. Poliisin tekemien onnistuneiden valeosto-operaatioiden ansiosta on otettu kiinni useita aktiivisia toimijoita, joilla ei ole ollut aiempaa huumausainerikostausta. Heidän toimintansa on kuitenkin ollut hyvin lähellä ammatista toimintaan, niin huumausainemäärien kuin heidän toimintatapojensa osalta. (KRP 2021.)

Kaikki haastatellut jakoivat huolensa siitä, että huumausainekauppa verkossa tulee lisääntymään ja muutos tulee vaikeuttamaan humerikostorjuntaa. Haasteina tällaisessa kehityksessä nähtiin erilaiset salatut viestintäkanavat, uusien tekijöiden helppo ja matala kynnys aloittaa laajamittaisenkin huumekaupan tekeminen ilman aiempaa rikostausta. Haasteena nähtiin myös se, miten viranomaiset pysyvät teknologian kehityksen mukana ja pystyvät luomaan valvontaan riittäviä työkaluja. Uhkana nähtiin myös se, pysyykö suomalainen lainsäädäntö kehityksen mukana. Oma kokemukseni on, että yleinen mielipide huumausaineisiin on jollain tasolla muuttumassa hyväksyvämmäksi. Tällainen kehitys yhdistettynä huumausaineiden helppoon saatavuuteen verkosta on omiaan luomaan uusia tekijöitä huumausainemarkkinoille. Kuvitelma helposta rahasta on perinteisesti ollut yleinen houkutin rikosten tekemiseen. Kun tähän yhtälöön yhdistetään mahdollisuus tehdä rikollista toimintaa anonyymisti verkon välityksellä, niin houkutus ei ainakaan vähene. Oman haasteensa luovat salattujen järjestelmien lisäksi erilaiset viestintäjärjestelmät, jotka automaattisesti poistavat lähetetyt viestit tietyn ajan tai lukemisen jälkeen. Tällaisten viestien taltiointi mahdollista myöhempäälle oikeusprosessia varten on haastavaa lainsäädännöllisesti. Miten esimerkiksi pakkokeinolain laite-etsintäpykälät tai niiden soveltaminen taipuvat kiiretilanteessa suoritettavaan etsintään? Ja mikäli ne taipuvatkin, niin onko kaikkien pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten osaaminen sillä tasolla, että he tiedostavat viestien lyhyen elinkaaren?

Operaatio Trojan Shieldissä viranomaiset pystyivät taltioimaan kaikki rikollisten salattuun viestijärjestelmään lähettämät viestit. Viestien perusteella viranomaiset pystyivät kohdentamaan toimintaansa ja tekemään eri puolilla maailmaa suuria takavarikoita sekä estämään rikoksia. Toisin sanoen rikolliset olivat luottaneet viestinnässä järjestelmän täydelliseen salaisuuteen. Tällainen viranomaistoiminta on maailmanlaajuisesti ennenkuulumatonta. Itse operaatiosta on kulunut sen verran

vähän aikaa, että on mahdotonta lähteä arvioimaan, miten salatun viestintäjärjestelmän paljastuminen viranomaisten hallitsemaksi alustaksi, vaikuttaa jatkossa rikollisten käyttämään viestintään. Riittääkö vielä jatkossakin luottamusta siihen, että jokin järjestelmä on salattu ja luotettava? Vai palataanko toiminnassa aiempaan ja huumausainekaupoista sopiminen hoidetaan jälleen kasvokkain tapaamisilla, kuten ennen internetiä? Maailmanlaajuinen huumausainekauppa on isoa liiketoimintaa, jossa liikkuu valtavia rahavirtoja. Suurten huumausaine-erien salakuljettaminen tapahtuu nopealla aikataululla kiinnijäämisriskin minimoimiseksi. Vastaavaan havaintoon on päätyneet myös KRP:n erikoistutkija Jari Leskinen Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen koostamassa raportissa Huuometilanne Suomessa 2020 (Leskinen 2020, 97). Tämän vuoksi huumausaineiden toimitus- ja vastaanottopään tulee jatkossakin olla lähes reaaliaikaisesti yhteydessä jollakin viestintävälineellä. Uskon, että globaali huumausainekauppa tulee jatkossakin tukeutumaan salattuihin viestintävälineisiin, mahdollisesti sellaisiin, joiden rakentamiseen ja luomiseen järjestäytyneet rikollisryhmät osallistuvat itse alusta alkaen.

Vertailtaessa haastateltujen havaintoja yleisimmistä huumausaineista Pohjois-Suomen alueella THL:n Huuometilanne Suomessa 2020 raporttiin (Leskinen 2020, 125–127) voidaan todeta, että huumausaineiden laadut vastaavat yleisyydeltään koko maan tilannetta. Kannabistuotteet, amfetamiini ja ekstaasi ovat yleisimpiä huumausaineita Suomessa. Cannabis on säilyttänyt sijoituksensa yleisimpänä huumausaineena myös Euroopassa. Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus esitti huolensa kannabiksen THC-pitoisuuden kasvusta. Pitoisuuden kasvusta johtuen myös haittavaikutukset lisääntyvät. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 16.) Siinä, että Pohjois-Suomessa esiintyvät huumausaineet ovat yleisyydeltään samoja, kuin muualla Suomessa ei ole mitään yllättävää. Cannabisin kohonneesta THC-pitoisuudesta sitä vastoin ei noussut esiin havaintoja haastatteluissa.

Vuoden 2021 tammi-kesäkuun aikana poliisi ja tulli takavarikoivat ennätyselliset määrät marihuanaa, yhteensä 510 kiloa. Määrä ylittää koko vuonna 2020 yhteensä takavarikoiden marihuanan määrän, joka oli 460 kiloa. Vuonna 2020 takavarikoitu 460 kiloa edusti siihen mennessä suurinta takavarikoitua marihuanamäärää, joten vuonna 2021 tullaan jälleen tekemään uusi ennätys marihuanan takavarikkomäärässä. Amfetamiinia on takavarikoitu pelkästään poliisin toimesta vuoden 2021 tammi-syyskuun välisenä aikana historiallisen paljon, eli noin 270 kiloa. Määrä on enemmän, kuin poliisin ja tullin amfetamiinitakavarikot yhteensä koko vuonna 2020, 256 kiloa. Poliisin vuoden 2021 aikana suorittamissa esitutkinnoissa on selvinnyt useita rikoskokonaisuuksia, joissa on salakuljetettu maahan jopa sadan kilon maahantuontieriä amfetamiinia. (KRP 2021, taulukko 3.)

Huumaus- ja dopingainerikoksissa todetut aineet					
Todetut aineet	2017	2018	2019	2020	1–6/2021
Hasis / kg	693	55	215	12	1,4
Marihuana / kg	322	344	397	458	511
Kannabiskasvit / kpl	15 200	13 100	15 900	19 300	
Amfetamiini / kg	203	193	180	256	275
Metamfetamiini / kg	56	9,6	9,9	5,8	0,199
MDPV / kg	0	0	0	0	0
Ekstaasi (MDMA) / kpl (tabletti)	66 420	219 352	265 511	137 828	49 321
Ekstaasi (MDMA) / kg (kidemäinen)		2,6	28,7	14,8	3,68
LSD / kpl (käyttöannos)	5 670	6 746	20 813	3 295	8 418
Lakka (GBL) / l	160	164,5	54	333,3	47
Gamma (GHB) / l	1	0,9	0,6	0,58	0,013
Alfa-PVP / kg	3	0,72	0,18	0,47	0,1
Heroini / kg	0,36	0,08	7,8	0,3	0,1
Kokaiini / kg	7,3	10	223	52,2	18,4
Kokalehti / kg	0,66	4	2,2	0	0
Oopium / kg	1,38	0,1	0,001	0,95	1,7
Subutex® / buprenorfiinit / kpl	24 510	63 134	56 473	77 542	20 161
Muut huumelääkevalmisteet (pl. Subutex®/buprenorfiinit) / kpl	661 580	141 380	793 680	530 034	392 309
Khat / kg	2 300	711	1 313	427	149
Dopingaineet / kpl	122 020	590 870	413 860	36 550	12 170

Taulukko 3. Lähde Laboratoriotietoihin perustuvat tilastot / KRP ja Tulli

Haastateltujen havainnot kokaiinin lisääntymisestä Pohjois-Suomen alueella saavat tukea PolStasta laaditusta tilastosta, jonka mukaan kokaiinia on takavarikoitu vuosina 2019–2020 Suomessa yhteensä noin 275 kiloa, kun vastaavasti vuosina 2017–2018 sitä takavarikoitiin yhteensä noin 17 kiloa. (taulukko 3.) Pelkästään vuoden 2021 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana kokaiinia on takavarikoitu yhteensä lähes 19 kiloa. (KRP 2021, taulukko 3). Se, että Suomessa yleisesti on takavarikoitu aiempaa enemmän kokaiinia, näkyy varmuudella Pohjois-Suomen alueella. Myös Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus on esittänyt huolensa kokaiinin lisääntymisestä koko Euroopan alueella. (Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus 2021, 18–19.) Europolin vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden uhkaraportti (SOCTA) näkee ennennäkemättömän suurien kokaiinimäärien salakuljetuksen Etelä-Amerikasta Eurooppaan yhtenä keskeisimmistä lähitulevaisuuden rikosuhista Euroopan Unionin alueella (Europol 2021b, 12). Edellä kuvatusta voi päätelmänä lausua, että kokaiini tulee lisääntymään lähivuosina myös Suomen huumausainemarkkinoilla.

Törkeistä huumausainerikoksista epäilty kansalaisuuksittain vuosina 2015–20

Kansalaisuus	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Suomi</i>	821	961	1 044	1 003	1 344	1 268
Viro	75	47	40	52	46	83
Latvia	3	22	0	2	2	64
Alankomaat	10	5	16	12	17	59
Espanja	2	15	3	11	32	31
Irak	9	21	25	23	14	24
Albania	1	9	60	8	23	22
Ruotsi	24	14	31	18	21	18
Liettua	12	23	31	19	12	16
Venäjä	11	6	12	11	11	14
Romania	3	25	70	4	33	12
Serbia	1	1	2	0	8	12
Iso-Britannia	11	3	2	1	5	8
Saksa	3	9	1	7	12	8
Marokko	7	7	3	8	5	6
Bulgaria	0	1	2	11	6	5
<u>Yhteensä</u>	<u>1 126</u>	<u>1 347</u>	<u>1 458</u>	<u>1 346</u>	<u>1 785</u>	<u>1 714</u>
<i>Ulkomaalaisia</i>	300	365	412	337	419	443
<i>% kaikista epäilyistä</i>	26,6 %	27,1 %	28,2 %	25 %	23,5 %	25,8 %

Taulukko 4. Lähde KRP/PolStat syyskuu 2021

Jokaisen neljän haastatellun havaintojen mukaan ulkomaalaisten osuus huumausainerikollisuudessa on lisääntynyt tai lisääntymässä Pohjois-Suomen alueella. Tähän muutokseen sisältyvänä haasteena haastatellut näkivät kielelliset haasteet, kulttuuriset erot, tuntemattomat rikoksesta epäilty sekä uudenlaiset toimintamallit huumausaineiden levittämisessä. Yksi haastateltu näki mahdollisena, että operaatio Trojan Shield / Greenlight, kohdistuessaan pääosin kotimaisiin toimijoihin, avaa ulkomaalaisille rikollisryhmille ovia tulla voimakkaammin Pohjois-Suomen huumausainemarkkinoille. Vastaavanlaisia havaintoja on tehty myös Huumetilanne Suomessa 2020 raportissa. Raportissa on kiinnitetty huomiota siihen, että varsinkin törkeissä huumausainerikoksissa, joihin sisältyy huumausaineiden maahantuontia, välittämistä ja kauppaa, on ulkomaalaisten osuus rikoksesta

epäiltyjen joukossa huomion arvoinen. Tammi-elokuun 2020 välisenä aikana ulkomaalaisten rikoksesta epäiltyjen osuus kaikista törkeistä huumausainerikoksista oli noin 30 prosenttia. (Leskinen 2020, 100.) Tarkasteltaessa ulkomaalaisten osuutta kaikista rikoksesta epäillyistä törkeissä huumausainerikoksissa vuosina 2015–2020, voidaan todeta, että ulkomaalaisten osuudessa suhteessa kaikkiin rikoksesta epäiltyihin ei ole tapahtunut merkittävää muutosta. Heidän osuutensa näyttää vakiintuneen noin neljännekseen kaikista epäillyistä. (taulukko 4.) Vastaavan suuntainen kehitys ulkomaalaisten rikoksesta epäiltyjen määrässä on jatkunut myös vuoden 2021 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana, ulkomaalaisten rikoksesta epäiltyjen määrän ollessa noin 20 % kaikista epäillyistä. (taulukko 5.)

Törkeistä huumausainerikoksista epäillyt kansalaisuuksittain 1–8/2021									
<i>Suomi</i>	Viro	Roma- nia	Alan- kom.	Gam- bia	Latvia	Liettua	Ruotsi	Alba- nia	Ve- näjä
802	79	22	12	12	8	8	8	6	6
Yhteensä 1 007 epäiltyä, joista ulkomaalaisia 202 (20 % kaikista epäillyistä)									

Taulukko 5. Lähde KRP/PolStat syyskuu 2021

5.2 Yhteistyö

Kaikissa haastatteluissa nousi esille yhteistyön merkitys Pohjois-Suomen huumerikostorjunnassa. Yhteistyötä korostettiin sekä kotimaisessa viranomaistoiminnassa että kansainvälisissä yhteyksissä. Pohjois-Suomen pinta-alaltaan laajat toiminta-alueet yhdistettyinä rajallisiin resursseihin ovat vuosien kuluessa muokanneet yhteistoiminnasta saumatonta. Jokainen haastateltava nimesi lähimmiksi yhteistyökumppaneikseen muiden haastateltavina olevien virastojen yksiköt. Lähitulevaisuuden haasteina lähialueyhteistyössä yksi haastateltava näki omassa yksikössään tapahtuvan usean kokeneen työntekijän lähes yhtäaikaisen poistuman. Tällaisten pitkään virassa olleiden kokeneiden työntekijöiden poistumat aiheuttavat hetkellisen osaamisvajeen lisäksi myös kontaktivaiveja, jota on haastavampi täyttää hetkessä.

Maantieteellisen sijaintinsa vuoksi Ruotsi oli luonnollisesti jokaisen haastateltavan yleisin yhteistyötaho ulkomaille suuntautuvissa rikostutkinnoissa. Useammassa haastattelussa esille noussut asia, että yhteistyö Ruotsiin toimii parhaiten asioitaessa Pohjois-Ruotsin viranomaisten kanssa, johtunee siitä, että vuosien aikana läheiseen rajanaapuriin on muodostunut lukuisia henkilökohtaisia kontakteja lukuisten yhteisten operaatioiden kautta. On luonnollista, että toiminta on jouhevampaa, jos vastakkaisessa viranomaisessa on entuudestaan tunnettu kontakti, johon ottaa yhteyttä. Vastavasti taas asioitaessa etelämmäs Ruotsiin, esimerkiksi Tukholmaan, joudutaan usein tekemisiin entuudestaan tuntemattoman viranomaisen kanssa, joka puolestaan tekee menettelystä jäykempää.

Tutkintamääräyksen ratifioineiden jäsenvaltioiden on ensisijaisesti käytettävä tutkintamääräystä perinteisen oikeusapumenettelyn sijaan, mikäli tutkintamääräysmenettely soveltuu kyseisen asian hoitamiseen. Tämä käy ilmi tutkintamääräystä koskevan direktiivin artiklasta 34, jossa kerrotaan, että tutkintamääräys korvaa vuosien 1959 ja 2000 yleissopimukset, kun kyse on todisteiden hankinnasta. (HE 29/2017, 88.) Koska tutkintamääräyksen soveltamisalana on todisteiden hankinta, muissa kansainvälisen oikeusavun tilanteissa, kuten esimerkiksi haasteiden tiedoksiannossa, jäsenvaltiot voivat soveltaa edelleen oikeusapumenettelyä. (HE 29/2017, 15–16.) Kansainvälisessä yhteistyössä käytetyin instrumentti oli eurooppalainen tutkintamääräys, jonka soveltamisesta oli kokemuksia jokaisella haastatellulla. Tutkintamääräys koettiin yleisesti toimivaksi välineeksi. Joskin itse lomakkeen pituuteen suhtauduttiin hieman varauksellisesti. Kahden haastatellun mielestä sitä olisi voinut tiivistää tai vaihtoehtoisesti tarvittaessa jättää jotain ylimääräisiksi koettuja kenttiä täyttämättä. Yleinen kokemus myös oli, että Suomessa tehdyt tutkintamääräykset ovat perusteellisempia ja huolellisemmin täytetty, kuin muualta Euroopasta vastaanotetut.

Tutkintamääräystä on sovellettava kaikkiin muihin tutkintatoimenpiteisiin, pois lukien yhteisen tutkintaryhmän perustaminen ja todisteiden hankkiminen yhteisessä tutkintaryhmässä. Tutkintamääräystä sovelletaan kuitenkin tilanteissa, joissa toimenpiteitä tulee pyytää yhteiseen tutkintaryhmään kuulumattomasta jäsenvaltiosta. (HE 29/2017, 23.) Haastateltavista ainoastaan yhdellä oli kokemuksia yhteisestä tutkintaryhmästä. Hänen kokemuksensa yhteisestä tutkintaryhmästä Ruotsin kanssa olivat toimivia ja positiivisia. Toinen haastateltu oli yrittänyt saada perustettua yhteisen tutkintaryhmän Hollannin kanssa, mutta hänen mukaansa tutkittavana ollut huumausainerikokoonaisuus ei ollut ollut Hollannin mielestä riittävän vakava. Tällaisiin näkemuseroihin törmätään todennäköisesti usein tehtäessä kansainvälistä yhteistyötä huumausainerikollisuuteen liittyvissä esitutkinnoissa. Suomen mittakaavassa merkittävä rikoskokoonaisuus ei välttämättä ole sitä esimerkiksi Keski- tai Etelä-Euroopassa.

Kahdella haastateltavista oli kokemuksia oikeusapumenettelystä, mutta heidänkin osaltaan tutkintamääräyksen käyttöönotto oli käytännössä lopettanut oikeusapupyyntöjen tekemisen. Oikeusapumenettelyllä toimitaan edelleen Euroopan maista esimerkiksi Irlantiin, Iso-Britanniaan ja Tanskaan, koska nämä maat eivät sovelta tutkintamääräystä (Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa 4/1994). Oman kokemukseni mukaan nykyaikana yleisin oikeusapupyyntöjen kohdema on Yhdysvallat, jonka kanssa asioitaessa tulee käyttää oikeusapumenettelyä. Poliisin Intranetistä löytyvät KRP:n kansainvälisen yksikön ylläpitämät sivut kansainväliseen viranomaistoimintaan liittyen. Sivuilta löytyy esimerkiksi kansainvälisten asioiden käsikirja, josta saa apua ja vinkkejä useisiin yleisimpiin kysymyksiin kansainväliseen toimintaan liittyen.

Mielenkiintoisin kansainvälisen yhteistyön instrumentti haastattelujen perusteella on Napoli II yleissopimus. Sen soveltamisesta oli kokemusta ainoastaan yhdellä haastatellulla ja hän kertoi sen soveltamisen olevan nopeaa ja vaivatonta tutkintamääräykseen verrattuna. Pyynnön vahvistamiseksi riittää tutkinnanjohtajan allekirjoitus ja kiiretilanteessa toimenpiteitä voi pyytää suullisesti ja vahvistaa pyynnön myöhemmin kirjallisesti. Muilla haastatelluilla ei ollut kokemusta yleissopimuksen soveltamisesta tai käyttöalasta. Heräsi kysymys siitä, että tunnistetaanko poliisissa kyseisen yleissopimuksen soveltamismahdollisuutta ja sitä, että poliisi on laillinen viranomainen käyttämään sopimusta? Napoli II yleissopimuksen käsite tullihallinto tarkoittaa Suomessa myös muita lainvalvontaviranomaisia, kuten poliisiviranomaisia. (HE 203/2002, 4). Mikäli Napolin sopimus olisi sovellettavissa myös poliisin toimintaan ja se on joltain osin nopeampi ja tehokkaampi kansainvälisen yhteistyön instrumentti, kuin tutkintamääräys, niin tulisiko sen käyttömahdollisuutta ainakin tutkia?

Syyttäjät yhteistyön merkitys nousi esille kaikissa haastatteluissa. Jokainen haastateltava korosti toimivan syyttäjät yhteistyön merkitystä. Vastaavasti jokaisella haastateltavalla oli antaa esimerkkejä myös toimimattomasta yhteistyöstä. Syyttäjän merkitystä korostettiin myös eurooppalaisen tutkintamääräyksen antamisen yhteydessä. Syyttäjä vahvistaa allekirjoituksellaan tutkinnanjohtajan tekemän tutkintamääräyksen. (Poliisihallitus 2018, 8). Syyttäjän aktiivinen rooli koettiin tärkeäksi myös kotimaisissa esitutkinnoissa. Syyttäjältä kaivattiin erityisesti linjauksia esitutkinnan suuntaamiseen tai rajaamiseen liittyen. Huumausainerikoksissa syyttäjät yhteistyö on yleisesti toimivaa ja sillä on pitkät perinteet. Syyttäjälaitoksissa on huumausainerikoksiin erikoistuneita erikoissyyttäjiä, jotka tuntevat tehtäväkenttensä ja sen toimijat yhtäläillä muiden esitutkintaviranomaisten kanssa. Syyttäjällä voidaan nähdä kaksi roolia esitutkinnassa. Toisaalta syyttäjällä on selkeitä, vain syyttäjälle kuuluvia tehtäviä. Toisaalta voidaan nähdä, että syyttäjän tehtävä on toimia läheisessä yhteistyössä poliisin kanssa. Syyttäjän rooli esitutkinnassa on uudistetun lainsäädännön myötä korostunut, mutta jäänyt toisaalta avoimemmaksi. (Fredman ym. 2020, 160.)

5.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen yhteydessä nousi esiin ajatuksia mahdollisista jatkotutkimusaiheista, joista keskeisimmiksi nostan seuraavat kolme:

1. Napoli II yleissopimuksen soveltamisalan soveltuminen poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. Tutkimuksen mahdollisesti merkittävin löydös oli se, ettei poliisissa, ainakaan Pohjois-Suomessa, tunnisteta Napolin yleissopimuksen soveltamismahdollisuutta. Tutkimustulosten perusteella Napolin sopimus soveltuisi erinomaisesti huumausainerikostutkinnan nopeutta vaativien alkutoimien tai pienempien yksittäisten tutkintatoimien työkaluksi. Jatkotutkimusaiheena Napolin yleissopimuksen osalta voisi olla tutkia sen soveltamisalaa suhteessa tutkintamääräykseen poliisin suorittamassa kansainvälisessä rikostutkinnassa.

2. Pidemmän aikavälin seurantatutkimus koronapandemian vaikutuksista huumausainerikollisuuden Pohjois-Suomessa.

Sekä tämän tutkimuksen tulokset että aiemmin laaditut raportit ovat tuloksiltaan yhtenevät siinä, että koronapandemialla on ollut hyvin vähän vaikutuksia huumausainerikollisuuteen. Sekä huumausaineiden kysyntä että tarjonta pysyivät pandemian aikana vähintään entisellä tasollaan. Mikäli pandemian pidempiaikaisia tai mahdollisia pysyviä vaikutuksia huumausainerikollisuuteen haluttaisiin tutkia, tulisi se tehdä pidemmän aikavälin otannalla ja sen jälkeen, kun pandemia on kokonaisuudessaan saatu hallintaan ja ihmisten sekä tuotteiden liikkuvuus on globaalisti palannut normaalille tasolle.

3. Tämän tutkimusaiheen laajentaminen Ruotsin esitutkintaviranomaisiin ja Pohjois-Suomen syyttäväviranomaisiin.

Tässä tutkimuksessa käsiteltiin Pohjois-Suomen alueen tutkinnanjohtajien näkemyksiä huumerikostorjunnan tilannekuvasta. Saatuja vastauksia verrattiin teoreettisen viitekehysten ajankohdaiskatsauksiin Suomesta ja Euroopasta sekä keskeisiin säädöksiin ja sopimuksiin. Mikäli tutkimusalueesta haluaisi saada kokonaisvaltaisen tilannekuvan, tulisi tutkimus laajentaa myös kahteen muuhun keskeiseen toimijaan eli syyttäväviranomaisiin ja läheisimpiin kansainvälisiin yhteistyötahoihin, Ruotsin poliisiin ja tulliin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vertailtaessa haastattelujen tuloksia sekä kotimaisiin että eurooppalaisiin raporteihin ja tilannekatsauksiin voidaan todeta, että huumausainerikollisuuden tilannekuva Pohjois-Suomessa vastaa omassa mittakaavassaan pitkälti kotimaista ja eurooppalaista tilannetta. Haastateltujen vastaukset korreloivat saatavilla oleviin tilastoihin ja heidän näkemyksenä huumerikostorjunnan tilasta on ajantasaista. Edellä kuvatun perusteella tämän tutkimuksen tuloksia voidaan pitää luotettavina.

Koronapandemian vaikutukset tähän mennessä huumausainerikollisuudella ovat olleet vähäisiä. Kotimaisten ja eurooppalaisten raporttien perusteella huumausainerikosten määrät ja huumausaineiden takavarikot ovat säilyneet ennallaan tai jopa hieman kasvaneet. Pandemia osoittaa hiipumisen merkkejä ja rokotekattavuuden ansiosta maailma on palaamassa avoimempaan suuntaan. Tulevaisuus määrittää pandemian mahdolliset pidempiaikaiset vaikutukset huumausainerikollisuudelle. Tutkimuksen perusteella pandemialla ei ollut myöskään vaikutusta viranomaisten työmäärään tai työn tekemisen laatuun.

Suuri kansainvälinen viranomaisyhteisoperaatio loi hetkellisen kiilan huumausaineiden tarjonnalle, joka ulottui Pohjois-Suomeen saakka. Tutkimuksessa esitetyt taulukot eri huumausaineiden takavarikkomääristä tukevat näkemystä operaation kansallisesta vaikuttavuudesta. Operaation vaikutukset olivat koronapandemiaa merkityksellisemmät rikostorjunnallisesti ja operaatioon liittyvät esitutkinnot ovat selkeä osoitus siitä, että kansainvälinen huumausainerikollisuus jatkoivat toimintojaan pandemiasta huolimatta. Operaatio Trojan Shieldiin liittyvät esitutkinnot ovat eri vaiheissaan menossa kohti tuomioistuinkäsittelyjä. Vasta, kun niistä on saatu lainvoimaisia tuomioita, voidaan objektiivisesti arvioida operaation lopullisia vaikutuksia. Jo nyt voidaan todeta, että viranomaisten suorittama peiteoperaatio tulee varmasti muuttamaan rikollisten suhtautumista salattuihin viestintäpalveluihin. Suomen osuus operaation kiinnitoissa oli merkittävä. Euroopan laajuisesti otettiin kiinni 800 henkilöä, joista Suomessa lähes sata. Mielestäni tämä on osoitus Suomen esitutkintaviranomaisten tehokkuudesta ja ammattitaidosta. Rikolliset ovat aiemmin luottaneet erilaisiin salattuihin viestintäpalveluihin. Operaatio Trojan Shieldissä rikollisten käyttämä salattu viestintäalusta paljastui kuitenkin viranomaisten ylläpitämäksi. Tämä tulee todennäköisesti muuttamaan ammattirikollisten suhtautumista erilaisiin viestintäalustoihin.

Yhteistyö Pohjois-Suomessa on toimivaa sekä kotimaassa että ulkomaille suuntautuvassa rikostorjunnassa. Yhteistyöllä on pitkät perineet ja se on omalta osaltaan luonut vastavuoroisen auttamisen kulttuurin, jossa sekä avun pyytämällä että antamisella on matalat kynnykset. Tehtäväkenttä molemmilla puolilla rajaa koetaan yhteiseksi. Kansainvälisten sopimusten käyttäminen on aktiivista ja toimivan vuorovaikutuksen ansiosta monet kiireelliset alkutoimenpiteet saadaan suoritettua vaivattomasti. Tutkimuksen perusteella toimiva yhteistyö perustuu voimakkaasti kahdenvälisiin suhteisiin. Tämän tyyppiset toiminnot ovat alttiita henkilöstä johtuville poistumille tai muille muutoksille organisaation tehtäväkentässä. Poliisin tekemä kansainvälinen yhteistyö Pohjois-Suomessa perustuu pitkälti eurooppalaisen tutkintamääräyksen käyttöön, mutta se koettiin määrämuotoisuudessaan kankaaksi välineeksi. Tulli käyttää tutkintamääräyksen lisäksi myös Napoli II -yleissopimusta, joka puolestaan koettiin vaivattomaksi ja matalan kynnyksen työkaluksi. Suomen lainsäädännön mukaan myös poliisi on toimivaltainen viranomainen soveltamaan Napolin yleissopimusta. Tutkimuksen perusteella näin ei kuitenkaan toimita, ainakaan Pohjois-Suomessa. Olisiko tässä yksi toimiva työkalu kansainväliseen yhteistyöhön myös poliisille?

LÄHTEET

Asetus kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa 13/1994. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940004?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kansainvalisesta%20oikeusavusta%2A>. Luettu 20.9.2021.

Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (2021), Euroopan huumeraportti 2021: Suuntauksia ja muutoksia, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg. Luettavissa: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13838/2021.2256_FI_02_.pdf. Luettu 19.9.2021.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/41/EU, rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A32014L0041>. Luettu:21.9.2021.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella tehty yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=celex%3A41998A0123%2801%29>. Luettu 19.9.2021.

Europol, 2021a. 800 criminals arrested in biggest ever law enforcement operation against encrypted communication. Lehdistötiedote. Luettavissa: <https://www.europol.europa.eu/news-room/news/800-criminals-arrested-in-biggest-ever-law-enforcement-operation-against-encrypted-communication>. Luettu: 10.9.2021.

Europol, 2021b. The EU Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA). Raportti. Luettavissa: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>. Luettu 13.4.2021.

Fagerström, Hans 2019, Eurooppalainen tutkintamääräys; tutkintamääräyksen vahvistamismenetelyn vaikutukset kansainvälisten rikosten tutkintaan Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulu. YAMK-opinnäytetyö.

Federal Bureau of Investigation, 2021. FBI Targets Encrypted Platforms Used by Criminal Groups. Uutinen. Luettavissa: <https://www.fbi.gov/news/stories/fbi-global-partners-announce-results-of-operation-trojan-shield-060821>. Luettu 10.9.2021.

Fredman Markku & Kanerva Janne & Tolvanen Matti & Viitanen Marko. 2020. Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki. Alma Talent. E-kirja, luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.poclamk.idm.oclc.org/teos/IABBXXBTABHED#kohta:Esitutkinta\(\(20\)ja\(\(20\)pakkokeinot/piste:tE](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.poclamk.idm.oclc.org/teos/IABBXXBTABHED#kohta:Esitutkinta((20)ja((20)pakkokeinot/piste:tE). Luettu: 21.9.2021.

HaVL 42/2002 vp. Hallintovaliokunnan lausunto. Hallituksen esitys tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehdyn yleissopimuksen ja sen oikaisupöytäkirjan hyväksymisestä sekä siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: https://www.riksdagen.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/havl_42+2002.pdf. Luettu: 20.9.2021.

HE 29/2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170029>. Luettu:20.9.2021.

HE 203/2002.Hallituksen esitys eduskunnalle tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehdyn yleissopimuksen ja sen oikaisupöytäkirjan hyväksymisestä sekä siihen liittyviksi laeiksi. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020203>. Luettu: 19.9.2021.

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu. 2012. Poliisilaki. Helsinki. Alma Talentum. E-kirja, luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polaris.idm.oclc.org/teos/EACBJXBTEB#kohta:POLIISILAKI\(\(20\)\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polaris.idm.oclc.org/teos/EACBJXBTEB#kohta:POLIISILAKI((20))). Luettu: 1.10.2021.

Hirsjärvi, Sirkka ja Hurme, Helena 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Gaudeamus. E-kirja, luettavissa: <https://www.elibrary.com/fi/book/9789524958868>. Luettu: 29.9.2021.

Keskusrikospoliisi (KRP 2021) Keskusrikospoliisin (KRP) huumausainerikollisuutta koskevat julkaisemattomat tilannekatsaukset ja KRP:n antamat lisätiedot. Sisäinen lähde.

Koskinen, Ilpo & Alasuutari, Pertti & Peltonen Tuomo 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere. Vastapaino.

Lakkala, Jukka 2015: Kansainvälinen yhteinen tutkintaryhmä tutkinnanjohtajan työvälineenä. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ.

Leskinen, Jari 2020: Huumeisiin liittyvä rikollisuus ja sen torjunta & huumemarkkinat. Teoksessa Sanna Rönkä & Jaana Markkula (toim.) 2020: Huuometilanne Suomessa 2020. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Helsinki. Sivut: 97–112 & 125–141. Verkkojulkaisu luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140710/URN_ISBN_978-952-343-576-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 14.4.2021.

Poliisi, 2021. Suomi osana kansainvälistä jättioperaatiota – Suomen viranomaiset tehneet lähes sata kiinniottoa. Uutinen. Luettavissa: <https://poliisi.fi/-/suomi-osana-kansainvalista-jattioperaatiota-suomen-viranomaiset-tehneet-lahes-sata-kiinniottoa>. Luettu: 10.9.2021.

Poliisihallitus 2018. Poliisihallituksen ohje poliisin kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikoksen selvittämiseksi. POL-2018-11061. Sisäinen ohje. Annettu 20.12.2018.

Tulli, 2021. Suomen tulli takavarikoi Sipulimarket verkkopalvelimen sisällön – onnistuminen anonyymissä Tor-verkossa. Tiedote. Luettavissa: <https://tulli.fi/-/suomen-tulli-takavarikoi-sipulimarket-verkkopalvelimen-sisallon-onnistuminen-anonyymissa-tor-verkossa>. Luettu:10.9.2021.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu: 15.4.2021.

Vilka, Hanna 2017. Tutki ja kehitä. Helsinki. Tammi.

Virtanen, Esa 2015. Poliisin yhteisen kansainvälisen tutkintaryhmän johtaminen. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu, turvallisuushallinto. Pro gradu -työ.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1. Huumausainetilanne tällä hetkellä

- koronapandemian vaikutukset
- mahdolliset uudet toimijat, rajanylityspaikat
- aktiiviset toimijat, mahdolliset uudet toimintatavat
- huumausainetrendit

2. Kotimainen viranomaisyhteistyö

- minkä virastojen kanssa tehty, kokemuksia
- keskittykö pohjoisen alueella tiettyyn suuntaan
- kokeeko saavansa apua muilta yksiköiltä
- onko ollut yhteisprojekteja verkossa tapahtuvaan huumerikollisuuteen liittyen

3. Kansainvälinen yhteistyö

- minkä maiden kanssa tehty yhteistyötä, kokemuksia
- mitä kansainvälisiä sopimuksia on käytetty yhteistyössä
- miten yhteistyö Ruotsin kanssa on toiminut
- miten koetaan KRP:n rooli kansainvälisessä yhteistyössä

4. Resurssit

- onko oman yksikön resurssit riittävät
- voiko keskittyä ydinalueeseen
- onko verkossa tapahtuva huumekauppa vaikuttanut työpanoksen jakautumiseen
- onko painetta suunnata toimintaa muualle

5. Koulutus

- onko tarvetta lisäkoulutukselle, millaiselle lisäkoulutukselle
- Poliisiammattikorkeakoulun järjestämää koulutusta / paikallinen koulutus
- onko tarvetta paikallisille yhteistoimintaharjoituksille